Република Северна Македонија
Министерство за локална самоуправа

АКЦИСКИ ПЛАН
за спроведување на Програмата за одржлив локален развој и децентрализација 2021 - 2026, за периодот 2024 - 2026

Октомври, 2024

Вовед

Програмата за одржлив локален развој и децентрализација 2021-2026 е политика на Владата на Република Северна Македонија која на партиципативен начин ја подготвува и предлага Министерството за локална самоуправа и со која на среден рок се определуваат целите и приоритетите за развој на локалната самоуправа и спроведувањето на процесот на децентрализација.

Предвидено е Програмата да се операционализира низ спроведување на два акциски плана за периодите 2021-2023 и 2024-2026 година.

Земајќи предвид дека процесот на децентрализација е мултисекторски, спроведувањето на акциските планови на Програмата наложува потреба од вклучување на сите министерства, агенции и фондови кои се непосредно инволвирани во процесот на децентрализација и остваруваат директно влијание врз локалниот развој како и на единиците на локалната самоуправа и други засегнати страни а особено граѓанскиот сектор во нивното спроведување.

Акциските планови претставуваат оперативна рамка за постигнување на генералната и специфичните цели, приоритетите и мерките на Програмата за одржлив локален развој и децентрализација 2021-2026.

Методолошка рамка

Акцискиот план 2024 - 2026 на Програмата за одржлив локален развој и децентрализација 2021 - 2026 е подготвен согласно со претходно усвоена Методологија за подготовка на Извештај за спроведувањето на Акцискиот План 2021 – 2023 на Програмата за одржлив локален развој и децентрализација 2021 – 2026 и Акциски План за периодот 2024 – 2026 година, од страна на Министерството за локална самоуправа и со вклученост на Координативното тело за спроведување на Програмата за одржлив локален развој и децентрализација 2021 – 2026 со акциски планови.

Акцискиот план е заснован на подготвен Извештај за спроведувањето на Акцискиот План 2021 – 2023, реализирани тематски истражувања, мапирани клучни секторски политики и друга релевантна документација како основа за програмирање на апликативни активности и спроведен сеопфатен процес на консултации со сите засегнати страни низ работилници и конференција.

Акцискиот план 2024 - 2026 е усогласен со сите релевантни национални стратешки документи, клучните политики за пристапување во ЕУ како и со рамката за соработка со агенциите и телата на ООН за остварување на глобалните цели на одржливиот развој.

Одредници за спроведување на Акцискиот план

Координацијата на спроведувањето на Програмата и акциските планови ја врши Координативно тело на сите носители на активности и проекти кои се наведени во Акцискиот план, врз основа на Одлука на Владата на Република Северна Македонија на предлог на Министерството за локална самоуправа. Министерството за локална самоуправа претседава со Координативното тело и дава организациска, логистичка и друг тип на техничка поддршка согласно потребите за ефективна и ефикасна координација. Начинот на функционирање на Координативното тело е утврден со Деловник за работа со

кој е уредена динамиката на одржување на седници и начинот на инволвирање на сите засегнати страни. Примарна обврска на ова Координативно тело е да обезбедува навремени и сеопфатни информации за реализација на активностите од Акцискиот план а врз основа на кои Министерството за локална самоуправа подготвува извештаи за спроведување на Програмата и Акцискиот план и истите ги доставува до Владата на разгледување и усвојување. Координативното тело е инволвирано во организирање на консултативни настани - тематски работилници и конференции, согласно потребите за вршење мониторинг, периодична евалуација и известување по однос на резултатите од спроведувањето на Програмата и акциските планови.

Акцискиот план 2024 - 2026 е составен во облик на матрица со наведени компоненти на Програмата, подредени приоритети за секоја од четирите компоненти на Програмата, подредени мерки за секој приоритет, активности за операционализација на секоја од мерките, посочен носител (и) на спроведувањето на активностите, временска рамка за спроведување на активностите, индикатор на постоечка состојба и индикатор на очекуван резултат од спроведувањето на активностите. Како посебен дел на овој документ е приложена финансиската рамка на Акцискиот План 2024-2026.

Матрица на Акцискиот план 2024 - 2026 на Програмата за одржлив локален развој и децентрализација 2021 – 2026

Активности за остварување на приоритетите и спроведување на мерките

Компонента 1: НОРМАТИВНА РАМКА И ФИНАНСИРАЊЕ НА ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА				
Приоритет 1.1: Подобрување на нормативната рамка и други функционални аспекти на системот на локална самоуправа				
Мерка 1.1.1 Подобрување на законската рамка во насока на подоследна примена на начелото на супсидијарност и обезбедување поголема самостојност на единиците на локалната самоуправа во спроведување на пренесените надлежности.				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
1.1.1.1. Партиципативна подготовка на предлог Закон за изменување и дополнување на Закон за локалната самоуправа[1] .	МЛС во соработка со МФ, ЕЛС, ЗЕЛС и здруженија основани од физички лица	2024-2025	Завршена е оценката за спроведување на Законот за локална самоуправа во декември, 2020 година (фуснота 1). Подготвени се анализи и извештаи за конкретни прашања кои се предмет на уредување на Законот за локалната самоуправа.	Донесен е Закон за изменување и дополнување на Законот за локална самоуправа.
1.1.1.2. Партиципативна подготовка на предлог Закон за изменување и дополнување на Закон за градот Скопје[2].	МЛС во соработка со МФ, општините во градот Скопје, градот Скопје и	2024-2025	Завршена е оценката за спроведување на Законот за градот Скопје на	Донесен е Закон за изменување и дополнување на Законот

[1]Цел на активноста е да се подобрат одредбите поврзани со: примената на начелото на супсидијарност и споделувањето надлежности со централната власт; преиспитување на надлежностите и на моделот на децентрализација; унапредување на транспарентноста, инклузивноста (функционирањето на партиципативните тела и алатки) и отчетноста; функционирањето на месните и урбани заедници, доуредување на надлежностите поврзани со вршење надзор од страна на ЕЛС и над законитоста на работата на органите на ЕЛС; унапредување на функционирањето на советите на ЕЛС, уредување на можност за разрешување на градоначалници, усогласување со Законот за еднакви можности на жените и мажите и со сите секторски закони со кои се уредуваат пренесените надлежности, и други препораки опфатени со оценката на спроведувањето на законот.

[2]Цел на активноста е да се подобрат одредбите поврзани со: усогласување со изменетиот и дополнет ЗЛС (*листа на надлежности, поделба на надлежностите на општините и градот Скопје*) воспоставување меѓуопштинска соработка; проширување и унапредување на комуникацијата и координацијата опфаќајќи ги партиципативните тела и јавните служби; унапредена транспарентност, инклузивност и отчетност; поефикасно организирање на даночната администрација; распределбата на сопствените приходи; целосно усогласување со Законот за финансирање на ЕЛС, други секторски закони, и други препораки опфатени со оценката

	здруженија основани од физички лица		почетокот на февруари, 2021 година.	за градот Скопје.
1.1.1.3. Партиципативна подготовка на предлог Закон изменување и дополнување на Државниот инспекторат за локална самоуправа.	МЛС во соработка со ЕЛС, ЗЕЛС и здруженија основани од физички лица	2024-2025	Завршена е оценката за спроведувањето на Законот за Државниот инспекторат за локална самоуправа.	Донесен е Закон за изменување и дополнување на Законот за Државниот инспекторат за локална самоуправа.
1.1.1.4. Партиципативна подготовка на предлог Закон за изменување и дополнување на Закон за меѓуопштинската соработка[3].	МЛС во соработка со МФ, ЕЛС, ЗЕЛС и здруженија основани од физички лица	2024-2025	Завршена е оценката за спроведувањето на Законот за меѓуопштинска соработка.	Донесен е Закон за изменување и дополнување на Законот за меѓуопштинска соработка.
1.1.1.5. Партиципативна подготовка на предлог Закон за финансирање на ЕЛС и подзаконски акти кои произлегуваат од законот.	МФ во соработка со ЕЛС и ЗЕЛС	2024-2025	Завршена е оценка на спроведување на Законот за финансирање на ЕЛС	Донесен е Закон за финансирање на ЕЛС и подзаконските акти кои произлегуваат од законот
1.1.1.6. Анализа на способноста на општините да ги реализираат законски утврдените надлежности и врз основа на истата да се преиспита моделот на децентрализација во функција на прилагодување на надлежностите согласно потенцијалите/ресурсите на општините.	МЛС, во соработка со ресорни министерства	2024-2025	Државниот завод за ревизија изврши ревизија на успешност на тема „Сопствените приходи на општините за обезбедување на квалитетни услуги на граѓаните за време на пандемијата“, во која се дадени препораки во функција на надминување на утврдените слабости[4].	Изработена е анализа и преиспитан е моделот на децентрализација, со конкретни препораки во функција на надминување на утврдените слабости.
1.1.1.7. Преиспитување на нормативната рамка за ефикасно извршување на надлежноститие во областа на	МЛС во соработка со ресорните минитерства, ЕЛС	2024	Констатирани се нејасности во законите во однос на локалните	Изработена е анализа на правните недостатоци и неусогласености кои

на спроведувањето на законот.

[3]Цел на активноста е да се направи анализа на одредбите на законот со фокус на стимулирањето на МОС преку утврдување соодветни начини и средства за стимулирање на меѓуопштинската соработка, воведување облици на задолжителна МОС за ЕЛС кои не спроведуваат пренесени надлежности но и за надлежности чие спроведување налага воспоставување на соодветен облик на МОС како на пример: управување со ризици од поплави; управување со води и отпад; управување со заштитени подрачја; внатрешна ревизија; енергетска ефикасност; овластени инспектори. Спроведените консултации укажаа на потребата од поедноставување на процедурата за воспоставување на МОС.

[4] https://dzr.mk/mk/taxonomy/term/940

социјалната заштита и образованието.			надлежности, кои доведуваат до преклопување на надлежностите во одредени области.[5]	постојат во избраните област/и на општинските надлежности кои ќе бидат предмет на правната анализа, заедно со нацрт препораки за унапредување на законските решенија во избраните области и и конкретни предлози за можен трансфер на нови функции во областите, како и конкретни предлози за евентуална реорганизација на надлежностите во областите помеѓу централната и локалната власт.
1.1.1.8. Спроведување на Методологијата за оценка на системот на локалната самоуправа.	МЛС во соработка со ЕЛС, ЗЕЛС и здруженија основани од физички лица	2024-2026	Подготвена е Методологија за оценка на системот на локалната самоуправа.	Спроведена е Методологијата за оценка на системот на локалната самоуправа.
1.1.1.9. Анализа и дизајнирање на постојан модел/механизам за соработка со цел заживување на меѓуинституционалниот дијалог помеѓу различните нивоа на власт.	МЛС во соработка со ЕЛС, ЗЕЛС	2024-2025	ЗЕЛС практикува периодични средби на Управниот одбор со Владата. Формирано е Координативно тело за спроведување на ПОЛРД 2021 – 2026 со акциски планови, во чија работа учествува ЗЕЛС.	Воспоставен е постојан механизам за соработка помеѓу Владата и општините.

[5] Recommendation 466(2021) Monitoring of the European Charter of Local Self-Government in North Macedonia;), rapporteurs: Harald BERGMANN, Netherland (L, ILDG) and Zdenek BROZ, Czech Republic (L, ILDG)

1.1.1.10. Оценка на капацитетите на Секторот за локална самоуправа во Министерството за локална самоуправа и нивно зајакнување низ обука со фокус на подготовка на ИПА проекти за прашања кои се однесуваат на локалната самоуправа.	МЛС	2024-2026	Не е направена оценка на капацитетите.	Направена е оценка на капацитетите на Секторот за локална самоуправа во Министерството за локална самоуправа и спроведена е обука за нивно зајакнување со фокус на подготовка на ИПА проекти за прашања кои се однесуваат на локалната самоуправа.
1.1.1.11. Анализа, дизајнирање и воспоставување на систем за мониторинг над извршувањето на надлежностите на општините во Министерството за локална самоуправа, зајакнување на капацитетите на Секторот за локална самоуправа за планирање, креирање и имплементирање на механизми за мониторирање на функционалноста, ефикасноста и ефективноста во спроведувањето на општинските надлежности.	МЛС, во соработка со ЗЕЛС	2024-2026	Подготвена е Методологија за мониторинг на ефективноста и ефикасноста на локалната самоуправа во извршувањето на пренесените надлежности во 2021 г.	Воспоставен е систем за мониторинг над извршувањето на надлежностите на општините во МЛС и , зајакнати се капацитетите на Секторот за локална самоуправа за планирање, креирање и имплементирање на механизми за мониторирање на функционалноста, ефикасноста и ефективноста во спроведувањето на општинските надлежности.
1.1.1.12. Подготовка на нов подзаконски акт за содржината и начинот на водење на Регистар на грбови и знамиња на општините во Република Северна Македонија и воспоставување на електронски регистар на грбови и знамиња и електронска база на регистрираните грбови и знамиња на општините во Република Северна Македонија	МЛС	2024	Постојниот регистар на грбови и знамиња на општините се води врз основа на Правилник за образецот на регистарот на грбовите и знамињата на општините во Република Северна Македонија и начинот на неговото водење, донесен од страна на министерот	Донесен е нов Правилник за содржината и начинот на водење на регистар на грбови и знамиња на општините во Република Северна Македонија

			за правда во 1997 година. Востановена е потребата за водење и на електронски регистар на грбовите и знамињата и воспоставување на електронска база на регистрираните грбови и знамиња	
1.1.1.13. Подготовка на подзаконски акт за образецот и начинот на водење на евиденција за облиците на месна самоуправа што се основани на подрачјето на општините.	МЛС	2024	Во членот 14 од Законот за територијална организација на локалната самоуправа е предвидена законска обврска за министерот за локална самоуправа да го пропише образецот и начинот на водење на евиденција за облиците на месна самоуправа што се основани на подрачјето на општините. Од донесувањето на Законот во 2004 година до денес, не е донесен подзаконски акт	Донесен е Правилник за пропишување на образецот и начинот на водење на евиденција за облиците на месна самоуправа што се основани на подрачјето на општините.
1.1.1.14. Спроведување на двогодишно анкетно истражување на извршувањето на надлежностите во ЕЛС.	МЛС	2024-2026	Спроведено е анкетно истражување во 2022 и дополнително истражување при подготовка на Извештај за спроведувањето на АП 2021 – 2023 на ПОЛРД 2021 – 2026, во 2023 г.	Спроведено двогодишно анкетно истражување на извршувањето на надлежностите во ЕЛС во 2024 и 2026 година.
Мерка 1.1.2: Подобрување на сите аспекти на доброто локално владеење со фокус на унапредување на локалната транспарентност, пристапот до информации, инклузивноста и отчетноста				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
1.1.2.1. Истражување околу функционалноста на постоечките Комисии	МОМЗ во соработка со ЗЕЛС	2024-2026	Истражување укажуваат дека повеќето КОМЗ	Сите ЕЛС кои согласно законската рамка треба да

за односи меѓу заедниците, градење на капацитетите на членовите на Комисиите за односи меѓу заедниците преку обуки, промовирање на нивната работа, и воведување на електронска платформа.			немаат годишни програми, и членовите на КОМЗ имаат потреба од обуки за изградба на капацитети	воспоставаат КОМЗ имаат воспоставено КОМЗ. Сите КОМЗ имаат годишни програми. До 2026 сите членови на КОМЗ се обучени имаат изградено капацитети.
1.1.2.2. Примена на Кодексот за транспарентност на локално ниво, изградба на капацитети на ЕЛС, унифицирани веб-страници кои во отворен формат ќе бидат достапни за користење на секоја општина која има потреба од нова и функционална веб-страница и подготовка на годишни извештаи за транспарентност	АЗПСПИ во соработка со МЛС, ЕЛС, ЗЕЛС и здруженија основани од физички лица	2024-2026	Публикуван е Кодекс за транспарентност на локално ниво кој содржи минимум стандарди за проактивно информирање на јавноста за работата на органите на општината, услугите што ги обезбедува општината преку јавните служби, како и други информации коишто ги создава или со коишто располага општината. Во 50% од општините е обезбедена електронска платформа за објавување на кварталните извештаи за реализацијата на буџетите на ЕЛС (2023). Обезбедена е менторска поддршка (УСАИД) на 39 партнерски општини во подобрување на содржините и информациите објавени на општинските веб страници согласно насоките од Кодексот.	Сите општини го применуваат Кодексот за транспарентност на локално ниво и ги објавуваат информациите на своите ВЕБ страници на воедначен начин на унифицирана веб-страница. Во сите ЕЛС е обезбедена електронска платформа за објавување на кварталните извештаи за реализацијата на буџетите на ЕЛС. Најмалку 75 % од општините се обучени за примена на Кодексот на транспарентност и објавуваат годишни извештаи за транспарентност за 2025 и 2026.

1.1.2.3. Методологија за воспоставување на воедначени минимум стандарди за консултација, заради одговорно одлучување врз основа на добиени повратни информации од граѓаните, вклучувајќи подготовка на Методологија за функционирање на електронски систем на е-консултации на локално ниво и идентификување на прописите кои треба да бидат предмет на е-консултации.	МЛС и ДИЛС во соработка со МДТ, ЕЛС, ЗЕЛС	2024-2026	Со исклучок на Форумите во заедниците, не постојат унифицирани процедури за спроведување на процес на консултација со конкретни чекори и рокови.	Подготвени се насоки (процедура или подзаконски акт) за спроведување на консултативен процес. 30% од општините ги вградиле насоките во своите документи и имаат создадено административно-технички услови за нивно спроведување. Подготвена е Методологија за функционирање на електронски систем на е-консултации на локално ниво. Идентификувани се прописите кои треба да бидат предмет на за е-консултации.
1.1.2.4. Зајакнување на капацитетите на општините за ефикасни и ефективни механизми за транспарентна соработка и финансиска поддршка на здруженија основани од физички лица[6].	МЛС во соработка со ЕЛС и ЗЕЛС	2024-2026	Во 2022, 51 од анкетирани 57 општини) издвојуваат средства за финансиска поддршка на здруженијата основани од физички лица Во 11 општини е развиен механизам - Методологија за ефикасно, транспарентно и базирано на проекти финансирање на граѓанските организации од општинските буџети.	50% од ЕЛС применуваат Методологија

[6]Низ процесот на консултации како приоритет за континуирана и систематска соработка со здруженијата основани од физички лица беше издвоено заедничкото спроведување на кампањи на теми кои се особено релевантни во моментов и тоа: родова еднаквост и спречување родово засновано насилство; етничка и религиска толеранција; недискриминација на лица со посебни потреби и стари и изнемоштени лица; недискриминација на лица по однос на сексуална ориентација и заштита на животната средина и природата.

1.1.2.5. Спроведување редовни годишни анкети за мерење на задоволството на граѓаните од општинските услуги.	МЛС	2024-2026	Последната анкета, со поддршка на УНДП е спроведена во 2023.	Се спроведуваат редовни годишни анкети за мерење на задоволството на граѓаните од општинските услуги.
Мерка 1.1.3: Доуредување на целокупниот систем и надлежностите поврзани со вршење инспекциски надзор но и надзор над законитоста на работата на органите на општините				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
1.1.3.1. Воспоставување на ефективен и ефикасен модел за инспекциски служби, со зголемени човечки ресурси и овластувања за адекватно справување со предизвиците и зајакнување на надзорот над законитоста на работењето на општинските органи.	МЛС во соработка ИС, ЕЛС, ЗЕЛС	2024-2026	Подготвен е Извештај со модел за подобри и посилни инспекциски служби на ЕЛС. .	Унапреден е инспекцискиот надзор во минимум 20% од ЕЛС (зголемен број на инспектори, реализирани увиди и контроли, поголем број на области на надзор, спроведени обуки и сл.). Зајакнат е надзорот врз законитоста на работата на органите на општините.
Мерка 1.1.4: Унапредување на функционирањето на органите (градоначалник и совет) на единиците на локалната самоуправа				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
1.1.4.1. Проценка на потребите за стекнување со знаења и вештини, подготовка и испорака на континуирани обуки за градоначалниците, општинската администрација и советниците и дигитализација на внатрешните работни процеси (*Е-градоначалник, Е-општинска администрација и Е-совети на ЕЛС*).	МЛС во соработка со МЈА и МДТ ,ЕЛС и ЗЕЛС	2024-2026	Бројот на ЕЛС во кои се реализирани обуки ќе биде утврден со првата наредна анкета во ЕЛС.	Зголемен број на испорачани обуки и корисници на обуките за минимум 20%. Спроведени се активности за дигитализација на внатрешните работни процеси и комуникацијата во дополнителни минимум 30 ЕЛС.
1.1.4.2. Институционализација на програмата за развој на капацитети (ПРК) за членовите на Советите на општините, вклучително и е-платформа за учење	ЗЕЛС-Комитет на советите во соработка со МЛС, и ЕЛС	2024-2026	Во текот на 2023 година започна спроведување на анализата на ПРК, вклучително и интервјуа со клучните засегнати страни (институции, организации)	Спроведена е сеопфатна анализа и изработен е извештај со наоди и препораки за најсоодветниот моделот на институционализација на овој систем. Системот/програмата за градење капацитети за општинските

				совети, вклучително и е-платформа за учење се усвоени, односно преземени од страна на Заедницата на единиците на локалната самоуправа. Спроведени се активности за воспоставување на ПРК и нејзино одржување, како и испорака на обуки наменети за сите ЕЛС на ниво на земјата.
1.1.4.3. Унификација на организационата поставеност на административната служба во општините и во институциите од областа на дејностите од јавен интерес (образование, здравство, култура, социјална и детска заштита, комуналните и други дејности) и воспоставување на стандарди за број на вработени.	МЈА во соработка со МЛС, ЕЛС, ЗЕЛС	2024-2026	Усвоена е Стратегијата за реформа на јавната администрација 2023 - 2030 со Акциски План 2023 – 2026. Активноста произлегува од приоритетните мерки во втората област „Јавна служба и управување со човечките ресурси“.	Унифицирана организационата поставеност на административната служба во општините и во институциите од областа на дејностите од јавен интерес (образование, здравство, култура, социјална и детска заштита, комуналните и други дејности)) и воспоставени стандарди за број на вработени.
1.1.4.4. Анализа (истражување) за потребите на јазични обуки за преведувачи и лектори во единиците на локалната самоуправа каде што се користат повеќе службени јазици, преку - Јазични обуки за подобрување на стручните капацитети за превод и лектура од македонски на албански јазик и од албански на македонски јазик – по потреба и на другите службени јазици на локално ниво.	МОМЗ, АПЈРСМ	2024-2025	Во текот на досегашната пракса воочени се недоследности во примената на Законот за употреба на јазиците на седниците на советите на единиците на локалната самоуправа	Подобрена примена на употребата на службените јазици при работата на советите на единиците на локалната самоуправа
Мерка 1.1.5: Создавање на услови за доследна примена на принципот за еднакви можности на жените и мажите во единиците на локалната самоуправа				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	
1.1.5.1 Јакнење на општинските Комисии за еднакви можности (КЕМ) и нивна трансформација во ефикасен и ефективен	МСПДМ во соработка со ЕЛС и ЗЕЛС	2024-2026	Сите општини имаат воспоставено Комисија за еднакви можности.	Испорачани обуки за општинските Комисии за еднакви можности (КЕМ) и

локален механизам[7] за обезбедување на висок степен на родова еднаквост во општините.			Комисиите во најголем дел од ЕЛС одржуваат една или две седници годишно (2023).	нивна трансформација во ефикасен и ефективен локален механизам за обезбедување на висок степен на родова еднаквост во општините.
Мерка 1.1.6: Стимулирање и унапредување на меѓуопштинска соработка				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
1.1.6.1 Подготовка на анализа за финансиска и техничка поддршка за поттикнување на меѓуопштинска соработка (МОС) во адресирање предизвици од заеднички интерес на соседни ЕЛС или во рамки на планскиот регион на кој му припаѓаат и јакнење на капацитетите на ЕЛС за доследна и ефикасна примена на одредбите од Законот за меѓуопштинска соработка.	МЛС во соработка со МФ, со ЕЛС и ЗЕЛС	2024-2026	Во 2022, 46 од 57 анкетирани општини имаат воспоставено некој од облиците на соработка пропишани со ЗМОС, со една или повеќе општини. Не е воспоставена програма за стимулирање на МОС и програма за испорака на обуки.	Подготвена е анализа за систематска финансиска и техничка поддршка на ЕЛС за воспоставување облици на МОС.
Мерка 1.1.7: Подобрување на локалните административни услуги преку дигитализација, проследено со изградба на соодветни капацитети и стандарди				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
1.1.7.1. Вклучување на сите ЕЛС на ЛОГЕС платформата	МЛС во соработка со МДТ, ЕЛС и ЗЕЛС	2024-2026	23 општини веќе се вклучени на логес платформата со по 25 услуги	По 29 дополнителни ЕЛС приклучени на ЛОГЕС платформата, на годишно ниво
1.1.7.2. Подготовка на Анализа за интегрирање на ЛОГЕС платформата на електронскиот на единствениот портал Е-Услуги (дефинирање на Е-услугите што ќе бидат дигитализирани, вклучително и е-даноци, разработени техничките претпоставки за интегрирање на дигитализираните услуги на единствениот	МЛС во соработка со МДТ, ЕЛС, ЗЕЛС	2024	Не постои конкретна анализа за најодржлив начин за интегрирање на ЛОГЕС платформата на единствениот електронски портал Е-услуги	Подготвена Анализа до крајот на 2024 година

[7]Воочена е потреба од доуредување на статусот на КЕМ во статутите на ЕЛС.

портал за Е-услуги и финансиска рамка, со предлог решенија за обезбедување на одржливост)				
1.1.7.3. Обука на општинската администрација за проширување и управување со Е-услугите (ЛОГЕС)	МЛС во соработка со МДТ, ЕЛС, ЗЕЛС	2024-2026	Во 23 општини се организирани обуки	Обуката се одвива континуирано со сите вклучени ЕЛС. Зајакнати капацитети во дополнителни по 29 општини на годишно ниво
1.1.7.4. Размена на искуства и добри пракси за користење на ЛОГЕС платформата и други ИТ алатки за испорака на Е-услуги	МЛС во соработка со МДТ, ЕЛС, ЗЕЛС		Не постои пракса меѓу општините за размена на искуства и добри пракси	Организирање на 2 настани годишно за размена на добри пракси и искуства
1.1.7.5. Интегрирање на дигитализираните локални услуги од ЛОГЕС Платформата на единствениот електронски портал Е-услуги на сите ЕЛС	МЛС во соработка со МДТ, ЕЛС и ЗЕЛС	2025-2026	Воспоставен е Каталог на услуги што ги обезбедува јавниот сектор но не се инкорпорирани локалните услуги.	Интегрирани воспоставените е-услуги на локално ниво од ЛОГЕС платформата на националниот портал Е-услуги
1.1.7.6. Воведување на ИТ алатки во нови општини за поголема транспарентност и отчетност	МЛС, ЕЛС	2024-2026	Недоволна техничка опременост на општините за подигнување на нивото на транспарентност	Воспоставени се е-алатки за транспарентност во минимум 20 општини

1.1.7.7. Континуирана поддршка на процесот за дигитална трансформација на општините со вклучување на различни целни групи на корисници	МЛС, МДТ, ЕЛС, ЗЕЛС	2024-2026	Има потреба од континуирани активности за подигнување на јавната свест за Е-услугите	Организирани минимум 1 настан на годишно ниво
1.1.7.8. Зајакнување на капацитетите за транспарентно и отчетно работење преку користење на Е-алатки за активна транспарентност	МЛС, ЕЛС, ЗЕЛС	2024-2026	Подготвен е Кодекс за транспарентност на локално ниво кој што дава детален преглед на информациите што треба да бидат објавени на ВЕБ страниците на општините заради обезбедување на активна транспарентност	Унапредени се вештините на општинската администрација преку учество на работилници, менторска поддршка и споделување на добри практики. Спроведена е кампања за унапредување на активната транспарентност на општините согласно Кодексот за транспарентност на локално ниво, за објавување на сите релевантни информации од јавен карактер на ВЕБ страницата на општината.
1.1.7.9. Поддршка на општините во дигитализацијата кон систем на паметен град[8].	МДТ во соработка со МЛС, ЕЛС, ЗЕЛС	2024-2026	Нема доволно искуство и знаење на локално ниво за планирање на процеси за користење на нови технологии за унапредување на развојот	Развиен единствен концепт Паметен град, апликативен за различни типови на општини и изработка на посебен документ Паметен град, со вклучување на конкретните специфики и приоритети на општината, во минимум 2 општини.
Мерка 1.1.8: Унапредување на функционалните аспекти на урбаните и месните заедници				

[8] Овој систем ќе придонесе првенствено за подигнувањето на квалитетот на живот (паркирање, управување со сообраќај, јавен транспорт, квалитет на воздух и вода) Истиот ќе ја подобри комуникацијата меѓу граѓаните, биз нисите и локалната самоуправа, ќе им овозможи на граѓаните и бизнисите добивање онлајн услуги од локалната самоуправа На овој начин ќе се при донесе и кон развој на директната демократија во општините со учество на граѓаните

Активности	Носител (и)	Временска рамка	Индикатор на постоечка состојба	Индикатор на очекуван резултат
1.1.8.1. Функционална анализа на урбаните и месни заедници (УМЗ), а со цел дополнително да се доближат општинските услуги до граѓаните.	МЛС во соработка со ЕЛС, ЗЕЛС и здруженија основани од физички лица	2024-2025	Подготвен е Извештај со анализа на статусот на УМЗ и сценарија (2019) но без функционална анализа.	Спроведено е функционална анализа во ЕЛС

Мерка 1.1.9: Пренесување нови надлежности со обезбедени неопходни човечки и финансиски ресурси за нивно спроведување

Активности	Носител (и)	Временска рамка	Индикатор на постоечка состојба	Индикатор на очекуван резултат
1.1.9.1. Подготовка на анализа за трансфер на нови надлежностите на ЕЛС во различни области и детални планови за трансфер на надлежности и ресурси.	МЛС и ресорни министерства, во консултација со ЗЕЛС	2024-2026	Со Одлука донесена од Владата, февруари 2021 година е формирана Работна група за продолжување на децентрализацијата	Подготвена е анализа за трансфер на нови надлежности на ЕЛС, Подготвени ДП согласно анализата.

Мерка 1.1.10: Понатамошно унапредување на локалните политики за обезбедување интегритет и управување со ризици од корупција

Активности	Носител (и)	Временска рамка	Индикатор на постоечка состојба	Индикатор на очекуван резултат
1.1.10.1. Воспоставување на политика на интегритет и механизми за спречување на корупција и судир на интереси во ЕЛС вклучувајќи таргетирани оценки на ризици од корупција во најранливи сектори (јавни набавки, управни постапки, доделување грантови, субвенции и друга државна помош, локален инспекциски надзор и сл.).	ДКСК во соработка со МЛС,ЕЛС и ЗЕЛС	2024-2026	69 ЕЛС имаат усвоено политики за интегритет (2022). Стратегии за управување со ризици се донесени во 37 ЕЛС, додека регистри на ризици се донесени во 31 ЕЛС (2023).	Сите општини имаат донесено политика за интегритет и 70% имаат донесено Стратегии за управување со ризици и водат регистри на ризици.
1.1.10.2. Спроведување на обуки за раководните лица и назначените лица за интегритет во општините.	ДКСК во соработка со МЛС, ЕЛС, АЗПСПИ и ЗЕЛС	2024-2026	Во 2022 спроведени се обуки во 5 ЕЛС.	Спроведени обуки за интегритет во дополнителни минимум 30 ЕЛС.
1.1.10.3. Зајакнување на капацитетите на општините за подготовка и спроведување на антикорупциска програма за општинските јавни комунални	ДКСК во соработка со МЛС, ЕЛС, ЗЕЛС и АДКОМ	2024-2026	Во 2022 е подготвена Анализа-оценка на ранливоста од корупција која ги опфаќа и јавните	Подготвена и спроведена антикорупциска програма за општинските јавни комунални претпријатија.

претпријатија.			комунални претпријатија на општините и градот Скопје.	
Приоритет 1.2: Обезбедување доволно финансиски средства за спроведување на сите децентрализирани надлежности преку продлабочување на фискалната децентрализација				
Мерка 1.2.1: Продлабочување на фискалната децентрализација низ постепено зголемување на приходите на општините преку зајакнување на сопствените извори на приходи, зголемување на фискалниот напор и повисоки трансфери од централниот буџет				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
1.2.1.1.Создавање на услови за целосна наплата на данокот на имот и за дигитализација на услугата.	ЕЛС		Ниска наплата на даонокот на имот во голем број на општини.	Подобрена наплатата на данокот на имот.
1.2.1.1. Ревизија на системот на распределба на дотации од централниот буџет до општините[9].	Надлежните министерства и институции од каде се трансферираат дотации во соработка со МФ, МЛС, ЕЛС, ЗЕЛС	2024-2026	Со помош на УНДП, изготвена е компаративна анализа на споредбени искуства за распределба на капитални дотации по општини и дадени се предлози со утврдени критериуми за распределба на капиталните дотации. Направени се анализа и од страна на СИГМА.	Направена е Ревизија на системот на распределба на дотациите од централниот буџет до општините Распределба на средства за општините се врши преку јасно утврдени критериуми
1.2.1.2. Спроведување на сите подготовки и потребни обуки за спроведување на новиот Законот за буџети од страна на општините и усогласување на Законот за финансирање на единиците на локалната самоуправа со	МФ во соработка со ЕЛС (ЗЕЛС)	2024	Новиот Закон за буџетите е донесен во 2022.	Обуки испорачани во сите ЕЛС за спроведување на новиот Закон за буџетите. Законот за финансирање на единиците на локалната

[9] Трансферите на општините ќе бидат во корелација со ефикасноста на општините во наплата на изворните приходи. Предвидено е зголемување на финансиската стабилност на општините преку овозможување на фер распределба на средства, каде ќе се внимава на начелата на рамномерен регионален развој и ќе се обезбедат поволности и стимулација за општините кои имаат одлично испланирани буџети, висок степен на реализација, како и висок степен на наплата на локалните даноци.

новиот Закон за буџети.				самоуправа е усогласен со новиот Закон за буџети.
1.2.1.3. Финансирање на капитални проекти од комунална и друга локална инфраструктура за подобрување на општите услови за живот на граѓаните низ реализација на капитални трансфери до 250 милиони евра за општините, за период од 2024-2028 година.	МЛС, Канцеларија на ПВ, МФ, МТ, МОН, МСПДМ, МКТ, МС, МЖСПП и други надлежни министерства од кои би се распределувале капиталните трансфери	2024 – 2026	За 2024 година на располагање на општините за капитални проекти се 6 милијарди денари кои се обезбедени со ребалансот на буџетот за 2024 година.	Реализација на капитални трансфери до 250 милиони евра за општините, за период од 2024-2028 година.
1.2.1.4. Воспоставување на Ресурсен центар за поддршка на развојот на општините.	МЛС	2024 - 2025	Во тек е подготовка на е концепт за Ресурсен центар за поддршка на ЕЛС. МЛС до 30 ноември 2024 треба до Владата да достави предлог концепт за воспоставување ресурсен центар.	Воспоставен е Ресурсен центар за поддршка на развојот на општините.
Мерка 1.2.2: Унапредување на внатрешната контрола и ревизија од страна на општините со цел да се подобри управувањето со јавните финансии и да се намалат ризиците поврзани со финансиската стабилност на општините, локалните установи и претпријатија				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
1.2.2.1. Донесување на новиот Закон за системот на внатрешна финансиска контрола во јавниот сектор и изградба на капацитети на ЕЛС преку спроведување обуки за доследно спроведување на меѓународните стандардите за внатрешна контрола и ревизија	МФ во соработка со ДЗР, ЕЛС и ЗЕЛС	2024-2026	Во 2022 година, 34 од анкетирани 57 општини изјавиле дека спроведуваат внатрешна ревизија, а 28 општини спроведуваат и внатрешна финансиска контрола.. 24 од 57 општини употребуваат алатки за управување со финансиските ризици. Според МФ во 2023 на локално ниво околу 46% буџетски корисници имаат донесено Стратегија за управување со ризици, 39% од	Донесен е Закон за системот на внатрешна финансиска контрола во јавниот сектор; Спроведени обуки за општините во организација на Министерството за финансии преку Централната единица за хармонизација и Академијата за јавни финансии, како и дека сите општини имаат воспоставено финансиско управувуање и контрола и внатрешна ревизија согласно законските критериуми

			буџетските корисници ги документираат ризиците во работењето во регистар на ризици, а околу 41% ги документираат ризиците во нивните плански документи. Во периодот 2021 – 2023 подготвени се нови нацрт прирачници за ФУК и внатрешна ревизија (по донесувањето на предлог Законот за системот на внатрешна финансиска контрола во јавниот сектор ќе биде изготвена финална верзија на овие прирачници) и испорачани се обуки за ЕЛС.	
Мерка 1.2.3. Доследна примена на правилата за фискална транспарентност вклучувајќи навремено пријавување и евидентирање на обврските, а со тоа и јакнење на одговорноста при располагање со јавни средства				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
1.2.3.1. Следење на објвените финансиските извештаи на веб страниците на општините.	МФ во соработка со ЕЛС	2024-2026	Кај 44 од 81 ЕЛС се бележи подобрување на буџетската транспарентност споредено со претходната година (Индекс на буџетска транспарентност за 2022). Во повеќе од 50% од општините е обезбедена електронска платформа за	Кај две третини од ЕЛС се бележи подобрување на буџетската транспарентност споредено со претходната година. Сите ЕЛС употребуваат електронска платформа за објавување на квартални извештаи за реализацијата на буџетите.

			објавување на кварталните извештаи за реализацијата на буџетите на ЕЛС, со тенденција до крајот на проектот алатката да биде воспоставена во сите 80 општини и во Градот Скопје.	
Мерка 1.2.4: Обезбедување сеопфатно учество на јавноста во процесот на подготовка на општинските буџети преку организирање буџетски форуми и примена на други современи алатки за собирање на мислења и предлози од граѓаните				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
1.2.4.1. Целосно воспоставување на процедурите за организирање буџетски форуми и примена на други современи и комплементарни алатки за собирање на мислења и предлози од граѓаните во сите ЕЛС во фаза на подготовка на буџетот на ЕЛС (*уредување со статутите и други внатрешни акти на ЕЛС*).	ЗЕЛС во соработка со ЕЛС	2024 - 2026	Во статутите на 2/3 од општините, инструментот Форуми во заедницата е прифатен како модел за консултации кој најчесто се користи за подготовка на општинскиот буџет.	Сите ЕЛС ги имаат уредено Форумите во заедницата во своите статути.
Мерка 1.2.5: Изградба на капацитети за доследна примена на родово одговорното буџетирање и споделување на успешните практики				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
1.2.5.1. Воведување на целосно родово одговорно буџетирање (РОБ) во сите програми на ЕЛС.	МСПДМ во соработка со ЕЛС/ ЗЕЛС	2024-2026	30 од 57 анкетирани општини во 2022 имаат воспоставено родово одговорно буџетирање (РОБ).	Воведено е целосно РОБ во сите ЕЛС.
1.2.5.2. Подготовка и спроведување на обуки за примена на родово одговорното буџетирање (РОБ) и споделување на успешните практики помеѓу општините, општинската администрација и КЕМЗ.	МСПДМ во соработка со МФ, ЕЛС/КЕМ и ЗЕЛС	2024-2026	31 ЕЛС се дел од програмата на UN Women зајакнување на капацитетите за примена на РОБ.	Најмалку 10 нови општини се вклучени во Програмата за РОБ, 20 Совети на општини учествуваат во обуки на РОБ.
Компонента 2: ИНОВАТИВЕН И ИНКЛУЗИВЕН ЛОКАЛЕН ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ				

Приоритет 2.1: Создавање на неопходни предуслови за забрзан економски развој и раст на единиците на локалната самоуправа				
Мерка 2.1.1: Продлабочување на соработката на општините со централната власт и другите засегнати страни за развој на општинските економски зони и привлекување на инвестиции но и во сите процеси за финансиска и друга поддршка на претпријатијата				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
2.1.1.1. Продлабочување на соработката на општините со надлежните органи на државната управа и агенции, за развој на општински економски зони и привлекување на домашни и странски гринфилд и браунфилд инвестиции[10]. Генерирање на податоци во постоечкиот портал за браунфилд инвестиции на АПСИ и развивање на портал за промоција на можностите на општините за привлекување на гринфилд инвестиции.	ЕЛС и ЗЕЛС во соработка со МЕТ, АПСИ, ДТИРЗ, АППРСМ	2024-2026	Во 2022, 28 општини од испитаните 57 изјавиле дека имаат формирано општински економски зони.	Воспоставени се општински развојни зони во дополнителни 10 ЕЛС. Функционален портал за промоција на можностите на општините за привлекување на гринфилд инвестиции.
2.1.1.2. Подготовка, донесување и спроведување н а новиот Закон за јавно приватно партнерство и на новиот Закон за концесии на добра од општ интерес.	МЕТ во соработка со ЕЛС и ЗЕЛС	2024-2026	Во 2022, 20 од 57 анкетирани општини имаат воспоставено јавно-приватни партнерства. Подготвени се предлог Закон за јавно приватно партнерство и предлог на Закон за концесии на добра од општ интерес.	Донесени се новиот Закон за јавно приватно партнерство и новиот Закон за концесии на добра од општ интерес. Склучени се минимум 5 дополнителни ЈПП од страна на ЕЛС.
Мерка 2.1.2: Обезбедување на зајакната улога за општинските економско социјални совети како клучни партиципативни тела и промотори на локалниот економски и социјален развој на општините				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
2.1.2.1. Воспоставување на економско социјални совети (ЕСС) во сите ЕЛС со учество на здруженијата основани од физички лица и приватниот сектор,	ЕЛС и ЗЕЛС во соработка со МЕТ и МСПДМ	2024-2026	Во 2022, 15 од 57 анкетирани општини изјавиле дека имаат воспоставено економско	Воспоставени ЕСС во сите ЕЛС со најмалку 30% членови од помалку застапениот пол.

[10]Низ процесот на консултации од страна на ЕЛС беше побарана правна помош, заедничка промоција на инвестициски можности со централната власт, синхронизирање на кампањи за привлекување инвестиции, размена на податоци и информации и сл.

универзитетите и други локални засегнати страни и воспоставување партнерства за одржлив ЛЕР.			социјални совет. Во наменското истражување од 2023 овој % се подобрува, од вкупно 49 општини, 58 % се изјасниле дека активноста воспоставување на економско социјален совет е завршена или е започната.	
Мерка 2.1.3: Доследна партиципативна подготовка и спроведување на општинските стратегии и планови за ЛЕР со фокус на искористување на споредбените предности и паметна специјализација, воспоставувајќи притоа облици на соработка со соседни општини и на ниво на плански регион				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
2.1.3.1. Подготовка на функционални анализи и документација за воспоставување на облици на меѓуопштинска соработка за ЛЕР и поддршка на претприемништвото и МСП (*работни тела, заедничка администрација особено на помалите и претежно рурални општини, здружување на средства за ко-финансирање на покрупни проекти и др*.).	ЕЛС во соработка со МЛС и МЕТ	2024 – 2026	8 од испитаните 57 општини во 2022, имаат воспоставено облик за меѓу општинска соработка за локален економски развој.	Воспоставени се минимум три дополнителни облици на МОС за ЛЕР.
2.1.3.2. Партиципативна подготовка на нова генерација на интегрирани локални развојни планови (ИЛРП) со кои се воспоставува сеопфатна стратешка развојна рамка за општините, цврсто поврзана со буџетскиот процес и со која се адресираат предизвици поврзани со сите области од локална надлежност вклучувајќи го и локалниот економски развој согласно методолошките насоки за подготовка на Интегрирани локални развојни планови	ЕЛС со поддршка на МЛС	2024 – 2026	Во 2023 е подготвен Методолошки прирачник за интегрирано развојно планирање. Во 2023, 34 ЕЛС започнаа со подготовка на ИЛРП.	Минимум две третини од ЕЛС имаат донесено ИЛРП.
Мерка 2.1.4: Обезбедување зајакнато учество на општините во спроведување на националните стратегии за развој на малите и средни претпријатија, индустријата, женското претприемништво, формализирање на неформалната економија и развој на туризмот				

Активности	Носител (и)	Временска рамка	Индикатор на постоечка состојба	Индикатор на очекуван резултат
2.1.4.1. Споделување на навремени и прецизни информации за претпријатијата за достапни финансиски програми и инструменти за поддршка од страна на ЕЛС, со фокус на жените и младите претприемачи.	МЕТ, АППРСМ, АППТ, АПСИ и ФИТР во соработка со АЗПСПИ ЕЛС и ЗЕЛС	2024 – 2026	Во 2022, 10 од 57 анкетирани ЕЛС имаат поддржано претпријатија на жени претприемачки Во 2023 година, од страна на државата, субвенционирани се вкупно 22 жени претприемачки Во 2022, 5 од анкетирани 57 ЕЛС поддржале млади претприемачи.	Дополнителни минимум 10 општини поддржуваат претпријатија на жени и млади претприемачи.
2.1.4.2. Воспоставување општински иновативни центри, бизнис акцелератори и инкубатори преку кои на лицата кои сакаат да отпочнат бизнис а особено жените, младите и лицата со попреченост како и други ранливи групи, ќе им се обезбедат сите неопходни информации и ќе се даде поддршка да ја реализираат нивната идеја на подрачјето на секоја општина.	ФИТР во соработка со ЕЛС и ЗЕЛС	2024 – 2026	Во 2022, во 6 од 57 анкетирани ЕЛС има воспоставено бизнис акцелератори.	Воспоставени се нови бизнис акцелератори во минимум 5 ЕЛС.
2.1.4.3. Подготовка и донесување на Стратегија за развој на туризмот и разработка низ поврзани планови на ЕЛС[11].	МКТ,МЕТ, АППТ и во соработка со ЕЛС, ЗЕЛС и здруженија основани од физички лица	2024 – 2026	Подготовката на новата Стратегија за развој на туризмот е започната.	Подготвена и донесена нова Стратегија за развој на туризмот и планови за развој на туризмот во мин. 20% од ЕЛС.
Мерка 2.1.5: Вклучување на здруженијата основани од физички лица во процесот на подготовка и спроведување на политиките и мерките за локален економски развој а преку нив и на ранливите категории од населението со цел да се јакне социјалното претприемништво, да се инкубираат социјални претпријатија и старт-ап бизниси, порешително да се поддржат жените во отворање и водење бизнис и систематски да се намалуваат бариерите за пристап на жените до пазарот на труд				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
2.1.5.1. Продлабочување на соработката на	ЕЛС во соработка со	2024 – 2026	Во 2022 година, 3 од	Дополнителни минимум 10 ЕЛС

[11]Плановите за развој на туризмот во ЕЛС треба да опфатат мерки за промоција на специфични облици на туризам за подрачјето на општините, како и целно субвенционирање на економски оператори од областа на алтернативниот и културен туризам во координација со АППТ и согласно растечката побарувачка за профилиран туризам од типот на планинарење, велосипедизам, зимски, бањски, здравствен туризам, вински патишта, теренска археологија и посета на историски, верски и други локации.

единиците на локалната самоуправа со здруженијата основани од физички лица и фондации како и организации од приватниот сектор за нефинансиска поддршка на претпријатијата[12].	здруженија основани од физички лица, приватен сектор, МЕТ и АППРСМ		испитаните 57 ЕЛС обезбедуваат финансиска помош за претпријатијата, а 31 ЕЛС обезбедуваат нефинансиска помош. Според наменското анкетно истражување од 2023, 77% од анкетираните општини се изјасниле дека ја завршиле или започнале со реализација на активноста.	реализираат облици на финансиска и 20 ЕЛС реализираат облици на нефинансиска поддршка на претпријатијата.
2.1.5.2. Подготовка и спроведување на програми од страна на ЕЛС за поддршка на социјалното претприемништво, инкубирање социјални претпријатија и старт-ап бизниси, за поддршка на жените во отворање и водење бизнис (*особено во руралните подрачја*) и за систематско намалување на бариерите за пристап на жените до пазарот на труд.	ЕЛС во соработка со здруженија основани од физички лица, приватен сектор, МЕТ, АППРСМ и МСПДМ	2024 – 2026	Во 2022, 3 од испитаните 57 општини спроведуваат програми за поддршка на социјалното претприемништво.	Дополнителни минимум 10 ЕЛС реализираат програми.
Мерка 2.1.6: Подготовка и спроведување на програми за развој на човечките капацитети во администрацијата на општините				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
2.1.6.1. Развивање на капацитетите на ЕЛС за континуирана подготовка на техничка и финансиска документација согласно барањата поврзани со проектни апликации вклучувајќи таргетирана поддршка на помалите и претежно рурални општини.	МЛС, во соработка со МЕТ, МТ, МЖСПП, ЕЛС и ЗЕЛС	2024 – 2026	Во рамки на проект на МЛС, БРР и УНДП, поддржан од шведската Влада, пилотиран е Фонд за техничка документација (ФТД).	Изградени капацитети на ЕЛС за континуирана подготовка на техничка и финансиска документација согласно барањата поврзани со проектни апликации вклучувајќи таргетирана поддршка на помалите и претежно рурални општини.

[12]Процесот на консултации со засегнатите страни резултираше со утврдување на неколку приоритети за нефинансиска помош на МСП и тоа: основање на бизнис акцелератори и startup претпријатија; развој на јавно приватно партнерство; обуки и техничка подршка; советување и правна помош; помош во маркетинг активностите и за влез на пазари; и промовирање на поврзување на бизнисите.

Мерка 2.1.7: Воспоставување стимулативна локална даночна политика и обезбедување поволности за приватниот сектор				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
2.1.7.1. Обезбедување поволности за приватниот сектор преку соодветна политика поврзана со локалните надоместоци кои се поврзани со вршење економски дејности и преку намалување на административните процедури и бариери поврзани со основање и работа на компаниите а со цел да се стимулира ЛЕР.	ЕЛС и ЗЕЛС во соработка со МЕТ и ДТИРЗ	2024 - 2026	Во 2022, 10 од 57 анкетирани ЕЛС спроведуваат стимулативна даночна политика за приватниот сектор. Сличен тренд покажува и наменското истражување од 2023, според кое 75% од општините (од вкупно 49 општини кои одговориле на прашалникот) не ја започнале активноста обезбедување поволности за приватниот сектор.	Минимум 50% од ЕЛС спроведуваат стимулативна политика во делот на локални надоместоци и ги имаат поедноставено (дигитализирано) процедурите поврзани со основање и работа на компаниите.
Мерка 2.1.8: Одржливо и систематско собирање на податоци и создавање на статистика на ниво на општини која потоа може да се искористи за пресметување на Индекс на локален развој				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
2.1.8.1 Воспоставување на Индексот на општински развој	МЛС и МФ во соработка со ЕЛС, ЗЕЛС, и ДЗС	2024 - 2026	Индексот е развиен и се пресметува во рамки на проект на УНДП.	Воспоставено институционално решение за Индексот на општински развој.
Приоритет 2.2:Развој на локални политики за намалување на невработеноста и спроведување на комплементарни мерки од страна на единиците на локалната самоуправа				
Мерка 2.2.1: Засилено вклучување на општините во процесите поврзани со унапредување на пазарот на труд, како и подобрување на координацијата со централната власт по однос на дизајнирањето на што е можно поцелисходни мерки за намалување на невработеноста со фокус на најранливите групи од населението, вклучувајќи ги младите и жените				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**

2.2.1.1 Спроведување на програми[13] со активни мерки за вработување од Оперативниот план за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот со фокус на најранливите групи на пазарот на трудот, подготвени на партиципативен начин со учество на ЕЛС, локалните засегнати страни и потенцијалните корисници.	АВРСМ во соработка со МЕТ, ЦСР,МОН	2024 - 2026	Во 2022, 8 од 57 анкетирани ЕЛС спроведуваат сопствена програма со активни мерки за намалување на невработеноста во општината. Најмалку 40% млади невработени лица до 29 години се опфатени со активните мерки за вработување (2023). Од Оперативен план 2022, во мерките Јавни работи и Општинско корисна работа опфатени се 1185 лица. Од Оперативен план 2023 (состојба 30.09.2023), во мерките Јавни работи и Општинска корисна работа опфатени се 855 лица.	Активните програми и мерки за вработување од Оперативниот план за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот кои ги имплементира АВРСМ се подготвуваат и спроведуваат во партнерство со други одговорни институции, организации и низ соработка со ЕЛС.
Мерка 2.2.2: Подготовка на евиденции за состојбите за пазарот на труд на подрачјето на општините и мапирање на потребите од вработување (*структура на вработени и невработени, можности за обука, понудата и побарувачката и други прашања кои се битни за правење на анализи на потребите од знаења и вештини*)				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
2.2.2.1 Мапирање на невработените лица, активните баратели на работа и потребите од вработување во приватниот сектор и подготовка на евиденции[14] за состојбите за	ЕЛС во соработка со МЕТ, АВРСМ и бизнис сектор	2024 - 2026	Во 2022, 10 од 57 анкетирани ЕЛС земале активно учество во мапирање на	Потребите од вработување во приватниот сектор се мапирани и воспоставени се евиденции за состојбите за пазарот на труд на

[13]Процесот на консултации со засегнатите страни резултираше со препорака за поголемо учество на ЕЛС во мапирање на корисниците и фокусирање на активните мерки на корисниците на гарантирана минимална помош, лицата со инвалидност, младите и жените но и повозрасните лица, лицата без завршено основно и со основно образование како и невработени лица од заедницата на Ромите.

[14]Засегнатите страни предлагаат структурата на вработени и невработени во општинските евиденции да се организира по род, возраст, и други варијабли, да се маираат можности за обука на подрачјето на ЕЛС, локалната понуда и побарувачка и други прашања кои се битни за правење на анализи на потребите од знаења и

пазарот на труд на подрачјето на општините низ собирање и размена на податоци за потенцијалните корисници на активните мерки за вработување во соработка со надлежните државни институции и бизнис секторот.			невработените лица, активните баратели на работа и потребите од вработување во приватниот сектор и 20 ЕЛС водат евиденција за состојбите за пазарот на труд на подрачјето на општината. Во 2023 според наодите на анкетното истражување, 64% од општините се изјасниле дека завршиле или започнале со активноста.	подрачјето на дополнителни 15 ЕЛС.
Мерка 2.2.3: Искористување на постоечките капацитети на стручните установи за обезбедување образование на возрасни, вклучувајќи воспоставување на соодветни облици на меѓуопштинска соработка				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
2.2.3.1. Подготовка на програми за подобрување на компетенциите за вработување и вработливост на невработените , односно за образование на возрасни во рамките на потребите на пазарот на труд од страна на општините и низ соработка со Центарот за стручно образование и обука за спроведување на програми за преквалификација и доквалификација, вклучувајќи воспоставување на соодветни облици на меѓуопштинска соработка особено на помалите и претежно рурални општини.	ЦОВ во соработка со АВРСМ, МЕТ и МОН во соработка со ЕЛС	2024 - 2026	Според наодите од анкетното истражување од 2023 само 4 од вкупно 49 општини одговориле дека оваа активност е завршена.	Воспоставена е практика за подготовка на програми од страна на ЕЛС во соработка со ЦСОО и воспоставени се минимум три облици на МОС.
2.2.3.2. Финализирање, усвојување и спроведување на: нов Закон за средно образование; Закон за стручно образование	МОН	2024 - 2026	Законите се во фаза на подготовка.	Донесени се: нов Закон за средно образование; Закон за стручно образование и обука и

вештини.

и обука и Закон за образование на возрасни				Закон за образование на возрасни.
2.2.3.3. Зајакнување на дуалното образование преку создавање на кариерни центри во средните училишта[15], испорака на обуки на ментори за успешно водење на учениците низ работниот процес и пренесување на своето знаење и искуство и креирање на портал за поврзување и интеракција на компаниите со средните стручни училишта со цел самоиницијативно развивање и одржливост на концептот на дуално образование	МОН во соработка со ЕЛС	2024 - 2026	Пет регионални центри, од кои два нови (еден во Велес и еден во Струмица)	Создадени се кариерни центри во средните училишта, испорачани се обуки, создаден е портал за поврзување и интеракција на компаниите со средните стручни училишта и воспостави и опремени се уште три нови РЦСОО .
2.2.3.4. Отворање на реални компании во средните училишта за услуги или производи за пазарот со кои ќе се остваруваат приходи, а притоа учениците ќе стекнуваат вештини за различни позиции во компанијата.	МОН и МЕТ во соработка со ЕЛС	2024 - 2026	Нова активност во АП	Отворени се реални компании во миниум три средни училишта за услуги или производи за пазарот со кои ќе се остваруваат приходи, а притоа учениците ќе стекнуваат вештини за различни позиции во компанијата.
2.2..3.5. Формирање на посебни центри за поддршка за работа со талентирани и надарени ученици[16].	МОН во соработка со ЕЛС	2024 - 2026	Нова активност во АП	Формирани се минимум 4 посебни центри за поддршка за работа со талентирани и надарени ученици.
Компонента 3: КВАЛИТЕТНИ ЛОКАЛНИ УСЛУГИ СО ЦЕЛОСЕН ОПФАТ НА НАСЕЛЕНИЕТО				
Приоритет 3.1:Поквалитетно основно и средно образование во функција на забрзан социо-економски развој на единиците на локалната самоуправа				
Мерка 3.1.1: Оптимизација на мрежите на училишта за основно и средно образование				
Активности	**Носител (и)**	**Временска**	**Индикатор на постоечка**	**Индикатор на очекуван**

[15] Кариерните центри професионално ќе ги насочуваат учениците и ќе станат една од алатките за усогласување на образованието со потребите на пазарот на трудот. Овие центри значително ќе помагаат за намалување на времето на премин од образование кон работа.

[16] Овој систем за талентирани ученици ќе опфаќа препознавање на талентирани ученици, работа со учениците, менторство и поддршка, индивидуализирани наставни програми со флексибилна и разновидна настава, поврзување со ресурси и институции и поддршка на родителите.

		рамка	состојба	резултат
3.1.1.1. Утврдување критериуми за оптимизација[17] и подготовка на Акциски план на секоја општина за оптимизација на мрежата на основни училишта и бројот на паралелки во рамките на секое училиште како и потенцијалниот технолошки вишок на наставниот кадар.	ЕЛС во соработка со МОН	2024 - 2026	Во анкетата во општините, спроведена во 2022 година, 13 од испитани 57 општини, изјавиле дека имаат план за оптимизација на мрежата на основни училишта.	Оптимизација на мрежите на училишта за основно и средно образование и изработка за критериуми и Акциски План за оптимизација на мрежата.
3.1.1.2. Утврдување критериуми за оптимизација и подготовка на Акциски план на секоја општина за оптимизација на мрежата на средни училишта и бројот на паралелки во рамките на секое училиште како и потенцијалниот технолошки вишок на наставниот кадар.	ЕЛС во соработка со МОН	2024 - 2026	Во анкетата во општините, спроведена во 2022 година, 8 од испитани 57 општини, изјавиле дека имаат план за оптимизација на мрежата на средни училишта.	Утврдени критериуми и подготвени акциски планови за оптимизација на мрежата во 30% од средните училишта.
Мерка 3.1.2: Унапредување на системот за финансирање на основното и средно образование и обезбедување доволно финансиски средства за непречено одвивање и повисок воедначен квалитет на наставата како и целосен опфат на ученици во основните и средни училишта				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
3.1.2.1. Дизајнирање нов модел на финансирање и распределба на капиталните инвестиции во основното и средното образование водејќи сметка за потребата од надминување на диспаритетите помеѓу општините и воедначување на квалитетот на образовниот процес (*да се разгледаат можностите за трансформација на постоечката инвестициска програма во капитална дотација*). Приоритет е да се подобри Методологија за пресметка на трошоците за одржување на образовните објекти во општините, согласно со кои им се исплаќаат средства преку блок дотации.	МОН во соработка со МФ, ЕЛС, ЗЕЛС	2024 - 2026	Финансирањето се спроведува преку инвестициска програма на МОН.	Извештај со препораки за воведување нов модел на финансирање и распределба на капиталните инвестиции во основното и средното образование и негова примена. Воведување на методологија за распределба на капитални дотации за општините

[17] Низ консултациите со засегнатите страни беа издвоени следниве клучни критериуми за оптимизација на мрежата на основни училишта: минимален број на ученици по подрачно училиште и податоци на број на деца до 6 години во населеното место / места на секое подрачно училиште.

3.1.2.2. Создавање на инфраструктурни услови за едносменска настава во училиштата и продолжен престој (целодневна настава) за сите ученици во државата.[18]	МОН во соработка соЕЛС, ЗЕЛС	2024 - 2026	Бројот на општини и нивни училишта каде се спроведува целодневна настава ќе биде утврден со наредната анкета во ЕЛС	Создадени се инфраструктурни услови за едносменска настава во училиштата и продолжен престој (целодневна на става) за учениците во минимум 2/3 од основните училишта.
Мерка 3.1.3: Дизајнирање и спроведување на повеќегодишна програма за зголемување на бројот на училишта со етнички интегрирани ученици и соодветни мерки за надминување на бариерите за интеграција				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
3.1.3.1 Зголемување на бројот на училишта со етнички интегрирани ученици со соодветни мерки за надминување на бариерите за интеграција[19].	МОН, УРУОЈПЗ, ЕЛС, ЗЕЛС и здруженија основани од физички лица	2024 - 2026	Во анкетата во општините, спроведена во 2022 година, 24 од испитани 57 општини изјавиле дека во нивните основни училишта се реализира настава на два и повеќе јазици односно во 10 општини и во средните училишта. Според МОН, од сите 344 основни училишта, во 237 се реализира настава на различни наставни јазици. Од нив во 100 училишта, учениците учат заедно, додека 137 училишта учениците од различните наставни јазици не учат заедно.	Зголемување на степенот на етничка интегрираност во училиштата.

[18] Едносменската и целодневната настава овозможуваат соодветен престој на учениците во училиштето, позиционирање на ученикот во центарот на наставата, безбедност на учениците, развој на вонnаставни те активности и поголем степен на социјализација

[19] Во учебната 2021/2022 направи Извештај за состојбата со различните јазици при што се констатираше дека во 277 основни училишта настава се реализира на македонски наставен јазик и друг јазик. Во 182 основни училишта се реализира само на македонски наставен јазик. Односно во вкупно 95 основни училишта се реализира настава и на македонски и на уште еден или повеќе наставни јазици. Во 137 училишта се реализира настава на албански наставен јазик, од нив во вкупно 61 основно училиште се реализира настава само на албански наставен јазик, додека во вкупно 76 основни училишта се реализира настава на албански јазик и на уште еден или повеќе наставни јазици. Настава на турски наставен јазик се реализира во вкупно 40 основни училишта, од кои само на турски наставен јазик се 2 основни училишта. Настава на српски наставен јазик се реализира во вкупно 4 основни училишта. На босански наставен јазик наставата се реализира во 2 основни училишта.

3.1.3.2. Развој на Програми за спречување насилство во училиштата и за безбедна училишна средина.[20]	МОН и БРО со ЕЛС	2024 - 2026	Нова активност во АП.	Спроведени се Програми за спречување насилство во училиштата и за безбедна училишна средина
Мерка 3.1.4: Целосно интегрирање на децата од заедницата на Ромите во образовниот процес				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
3.1.4.1. Формирање тимови во основните училишта во кои што се школуваат ученици од ромската заедница, кои ќе се грижат за успехот и редовноста на овие ученици, а по потреба ќе им даваат и стручна поддршка на учениците и нивните родители[21]. Вметнување на ромските образовни медијатори во идните стратешки планирања на општините во делот на образованието со цел загарантирана систематизација и одржливост на програмата РОМ (ромски образовни медијатори).	МОН во соработка со ЕЛС , Центри за социјална работа и здруженија основани од физички лица	2024 - 2026	За училишна поддршка по однос на успехот на учениците Роми во основно, се предвидени педагошки помошници-тутори (член 36 Закон за основното образование). Во анкетата во општините, спроведена во 2022 година, во поглед на образованието на децата од ромската заедница, 12 од 57 општини имаат формирано тимови за овие ученици, а 15 општини ги покриваат трошоците за нивно пред - училишно образование. Во рамките на учебната 2021/2022 година во основното образование, Министерството за образование и наука (МОН) ангажира 35 образовни медијатори Роми од 26 општини, а	Формирани тимови во сите основни училишта во кои што се школуваат ученици од ромската заедница. Интегрирање на ромските образовни медијатори во актите за систематизација на општините.

[20] Програмите за спречување на насилството ќе промовираат развој на емоционалната интелигенција, емпатија, поддршка на менталното здравје на учениците, ефективна комуникација и начини на спречување непријатности, недоразбирање и врсничко насилство.

[21]Препорака од спроведените консултации е во овие тимови, покрај наставници и стручни соработници од училиштето, да се вклучат и социјален работник од Центрите за социјална работа и претставници од здруженијата основани од физички лица кои во својата мисија го имаат образованието на ромските ученици.

			бројот на ангажирани ромски образовни медијатори, според потребите, е зголемен на 40 за 2022/2023 година во 28 општини. 4.429 деца Роми се запишани во прво одделение во основното образование.	
3.1.4.2 Обезбедување стипендии за учениците од ромската заедница уште од прва година во средните стручни училишта и другите средни училишта.	МОН во соработка со ЕЛС, здруженија основани од физички лица и стопански комори	Од учебната 2023/2024 година.	За учебната 2021/2022 година, МОН додели 891 стипендии за средношколци Роми, а за учебната 2022/2023 година доделени се 920 стипендии за средношколци Роми. За учебната година 2024/2025 бројот на стипендиите за средношколци Роми од јавните и приватните училишта е зголемен од 920 на 1200 стипендии.	Обезбедени се минимум 950 стипендии за учениците од ромската заедница во средните училишта.
Мерка 3.1.5: Целосна инклузија на децата со попреченост во образовниот процес и прилагодување на физичкиот простор и наставните помагала кон нивните потреби				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
3.1.5.1 Формирање училишни инклузивни тимови кои работат со ученици по ИОП и модифицирана програма и ангажирање образовни асистенти за ученици со попреченост.	МОН, Државен просветен инспекторат, Координатор на НКТ за имплементација на Конвенцијата на ООН за лицата со попреченост и ЕЛС	2024 - 2026	98% од основните училишта имаат формирани тимови за ученици со посебни образовни потреби. За учебната 2022 /2023 година обезбедени се средства за 725 образовни асистенти.	Формирани инклузивни тимови кои работат со ученици по ИОП и модифицирана програма на наставници за инклузија во сите училишта. Ангажирани се минимум 750 образовни асистенти за учениците со попреченост.

			Сите специјални училишта се трансформирани во основни училишта со ресурсен центар, додека посебните паралелки (23) во центри за поддршка.	
3.1.5.2 Подготовка и спроведување на обуки за наставниот кадар за процесот на инклузивно образование на ученици со посебни образовни потреби и прилагодување на наставата и наставните помагала на нивните потреби.	МОН/БРО/ МСПДМ и Координатор на НКТ за имплементација на Конвенцијата на ООН за лицата со попреченост во соработка со ЕЛС и здруженија основани од физички лица	2024 - 2026	Реализирани се вкупно 12 грантови/пакети за поддршка за целосно опремување на 6 сензорни простории, надградба на 2 сензорни простории, опремување на 1 инклузивно игралиште и опремување на 3 сензорни катчиња во 12 основни училишта.	80% од училиштата се обучени за процесот на инклузивно образование, ја прилагодиле наставата на потребите на учениците со посебни образовни потреби и обезбедиле наставни помагала.
3.1.5.3 Подобрување на пристапноста преку отстранување на сите физички бариери за деца - ученици со попреченост во основните и средни училишта.	МОН и Координатор на НКТ за имплементација на Конвенцијата на ООН за лицата со попреченост во соработка со ЕЛС и здруженија основани од физички лица	2024 - 2026	МОН со поддршка на Светска банка обезбеди финансиски средства за реконструкција на 118 основни училишта од сите општини за изградба на пристапни рампи, реновирање на санитарните јазли и изградба на посебни тоалети за учениците со попреченост.	50 % од училиштата ги отстраниле физичките бариери за деца - ученици со попреченост.
Мерка 3.1.6: Формирање на одделенија за образование во рамките на поголемите единици на локалната самоуправа и воспоставување облици на меѓуопштинска соработка, со цел да се помогне на помалите единици на локалната самоуправа да постигнат поусогласен квалитет на образовните услуги и подобро да се поврзат со пазарот на труд				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
3.1.6.1 Воспоставување облици на меѓуопштинска соработка (*заеднички работни тела, заедничка администрација*), со цел да се помогне на помалите единици	МОН во соработка со ЕЛС	2024 - 2026	Во анкетата во општините, спроведена во 2022 година, 5 општини од 57 изјавиле	Воспоставени се дополнителни три облици на МОС.

на локалната самоуправа да постигнат поусогласен квалитет на образовните услуги и подобро да се поврзат со пазарот на труд.			дека имаат воспоставено облик за меѓуопштинска соработка за образование.	
Приоритет 3.2: Унапредување на локалните услуги поврзани со социјалната заштита и заштитата на децата од страна на единиците на локалната самоуправа				
Мерка 3.2.1: Активно учество на општините во процесот на деинституционализација				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
3.2.1.1 Продолжување со процесот на деинституционализација преку зајакнување на социјалните услуги во домот, во дневните центри и центрите на заедницата и останатите алтернативни форми на грижа и давање директни услуги за децата, младите а во наредниот период и со поголем фокус на возрасните лица со попреченост како и поефикасно споделување на информации за јавноста по однос на остварените придобивки од процесот на деинституционализација.	МСПДМ и ЦСР во соработка со ЕЛС	2024 - 2026	Во 2022 година, договори со здружение основани од физички лица за тековна испорака на услуги од областа на социјалната заштита, се склучени во 17 од 57 анкетирани општини. До крајот на март 2023 година функционираат вкупно 57 станбени единици за живеење со поддршка на деца и лица со попреченост, во кои се сместени 265 деца и лица со попреченост, кои претходно биле згрижени во старите установи. Повеќе нема деца до 18 години сместени во институции. До март 2023 година лиценцирани се вкупно 85 граѓански организации и приватни даватели на	Договори со здружение основани од физички лица за тековна испорака на услуги од областа на социјалната заштита, се склучени во дополнителни минимум 15 општини.

			услуги.	
Мерка 3.2.2: Востановување на општинските и регионалните совети за социјална заштита во сите единици на локалната самоуправа и подготовка на социјалните планови врз основа на сеопфатно мапирање на ранливите групи и нивните потреби				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
3.2.2.1 Востановување Совети за социјална заштита во сите единици на локалната самоуправа со учество на здруженија основани од физички лица од општините.	МСПДМ и ЕЛС и здруженија основани од физички лица	2024 - 2026	41 од 57 анкетирани општини во 2022 , имаат воспоставено општински Совет за социјална заштита, а 31 општина има подготвено и усвоено Социјален План.	Совети за социјална заштита се востановени во сите ЕЛС и Социјални Планови се донесени во сите ЕЛС.
3.2.2.2 Создавање на нормативни предуслови, утврдување на методологија и подготовка на општински регистри по категории на лица со попреченост со мапирани потреби за социјални услуги проследено и со испорака на обуки.	МСПДМ и ЦСР, во соработка со Координатор на НКТ за имплементација на Конвенцијата на ООН за лицата со попреченост и ЕЛС	2024 - 2026	28 од 57 анкетирани општини во 2022 година, располагаат со евиденција на ранливи групи и поединци вклучувајќи ги и нивните специфични потреби.	Евиденција на ранливи групи и поединци вклучувајќи ги и нивните специфични потреби е развиена во дополнителни минимум 25 ЕЛС.
Мерка 3.2.3: Постепено инволвирање на општините во управувањето со центрите за социјална работа и дневните центри за испорака на различни видови социјални услуги а со цел да се обезбеди висок степен на комплементарност на вложувањата во социјалната заштита на двете нивоа на власт но и да се овозможи отворање канцеларија на центрите за социјална работа во секоја општина				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
3.2.3.1 Оценка на ефектите од спроведувањето на новиот Закон за социјална заштита и согласно наодите правење конечна проценка поврзано со трансфер на надлежности и ресурси на Центрите за социјална заштита и Дневните центри за лица со попреченост[22].	МСПДМ /ЦСР, Координатор на НКТ за имплементација на Конвенцијата на ООН за лицата со попреченост во соработка со ЕЛС и ЗЕЛС	2024 - 2026	Новиот Закон за социјална заштита е донесен во 2019.	Изготвен Извештај со оценка на ефектите од спроведувањето на новиот Закон за социјална заштита и препораки по однос на понатамошна децентрализација.
3.2.3.2. Воспоставување различни облици за испорака на услуги и зголемување на бројот	МСПДМ /ЦСР, ЕЛС и ЗЕЛС,	2024 – 2026	13 од 57 анкетирани општини (2022) имаат	Воспоставени се различни облици на испорака на услуги за

[22]Препорака од спроведените консултации е како прв чекор да се прошири управната структура на Центрите за социјална работа преку зголемена застапеност на општинската администрација и здруженија основани од физички лица од општините.

на услуги за старите лица[23].	Здружение на основани од физички лица, и НВО		воспоставен општински институционален облик за заштита на старите лица.	старите лица и зголемен е бројот на поврзани услуги во дополнителни минимум 15 ЕЛС. Воспоставени се најмалку пет домови и осум дневни центри за стари лица до 2027 година
Мерка 3.2.4: Унапредено финансирање на социјалната заштита и заштитата на децата				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
3.2.4.1. Обезбедување поддршка за проекти преку кои се создаваат услови за развој на социјалните услуги за корисници на локално ниво [24].	МСПДМ во соработка со ЕЛС, ЗЕЛС, здруженија основани од физички лица и стопански комори	2024 - 2026	Заклучно со декември 2022 година, МСПДМ обезбеди поддршка за 34 проекти преку кои се создадоа услови за развој на социјалните услуги кои вклучуваат околу 1300 корисници на локално ниво, во вкупно 41 општина. Половина од избраните општини се рурални.	Поддршка за минимум 30 проекти, преку кои се создаваат услови за развој на социјалните услуги за корисници на локално ниво годишно (половина од проектите да бидат во руралните општини).
3.2.4.2 Донесување и спроведување на Закон за социјално претприемништво и Стратегија за развој и промоција на социјалната претприемливост	МСПДМ	2024 - 2026	Законот е во фаза на донесување .	Донесен е и се спроведува нов Закон за социјално претприемништво и Стратегија за развој и промоција на социјалната претприемливост
Активности	**Носител (и)**			

[23]Препорака од спроведените консултации е да се поддржи воспоставување центри за активно и здраво стареење, со програми кои ќе се грижат за менталното и физичкото здравје, социјализацијата и меѓуврсничката комуникација на старите лица, да се отворат мали групни домови за стари лица со ментална или телесна попреченост и да се создаваат патронажни служби за помош и нега на стари лица во нивниот дом. Истотака препрачано е да се поттикне развој на специјализирани услуги од страна на згрижувачки семејства за стари лица.

[24]Со новиот Закон за социјална заштита е овозможено социјални услуги да бидат давани од различни физички и правни лица, вклучувајќи и основани од физички лица врз основа на систем за лиценцирање на давателите на социјални услуги/ Предвидено е финансирање на социјалните услуги преку редовни годишни повици на МТСП за обезбедување социјални услуги од општините, здруженијата и приватните даватели на социјални услуги. Цените на услугите се определени преку Методологија за утврдување на цените на социјалните услуги. Со Програмата на владата предвидено е отворање на нови дневни центри за дневно згрижување, психо-социјална рехабилитација и ресоцијализација Дневни центри ќе се отворат во повеќе градови и општини согласно со потребата и бројот на деца и лица и категоријата на попреченоста, Исто така предвидена е изградба на неопходни патеки за слепи лица во сите градови.

Мерка 3.2.6: Постепен премин кон функционална децентрализација во оваа област на начин што ќе се обезбеди финансиска поддршка за општини во кои нема пренесени детски градинки и други установи за социјална заштита, овозможувајќи и алтернативни начини за згрижување деца особено во руралните општини				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
3.2.6.1. Инвестиции во јакнење на локалната инфраструктура на детски градинки и центри за ран детски развој и обезбедување поддршка за руралните ЕЛС за организирање алтернативни начини за згрижување деца.	МСПДМ во соработка со ЕЛС	2024 -2026	Од март 2023 година, грижата и образованието на децата од предучилишна возраст е достапна и обезбедена во вкупно 81 јавна установа за деца т.е. градинки лоцирани во 68 општини. Грижата и образованието на децата од предучилишна возраст се обезбедува и во 31 приватна установа за деца т.е. детски градинки со 37 објекти лоцирани главно во урбани средини и претежно во општините на Град Скопје. На вкупно 37.695 деца на возраст до шест години им беше обезбедена грижа и образование во јавните и приватните институции. Од 63.355 деца на возраст од 3 до 6 години на национално ниво, 26.589 деца (т.е. 42%) се вклучени во некоја форма на предучилишна грижа и образование.	Дополнителни 5 нови јавни установи за деца - детски градинки до крај на 2026 година.

			Во периодот од 2021 до 2023 година отворени се две нови Јавни установи за деца, 8 доградби на постоечки објекти, во 5 градинки е направено преадаптација на просторот и изградени се 7 нови објекти во состав на постоечките Јавни установи за деца. Зголемувањето на капацитетот и опфатот на деца за периодот 2021 до септември 2023 година во детските градинки е за 1934 деца. Во истиот период се отворени и 3 Центри за ран детски развој со опфат на 64 деца или вкупно 1996 деца се опфатени со некоја од формите и згрижени во предучилишните установи.	
3.2.6.2. Воведување асистенти и стручни соработници за деца со попреченост во детските градинки	МСПДМ во соработка со ЕЛС	2024 -2026	Нова активност во АП	Воведени се асистенти и стручни соработници за деца со попреченост во детските градинки
Мерка 3.2.7: Стимулирање на меѓуопштинската соработка и подготовка и спроведување на програми за развој на капацитети и стручно оспособување на вработените во општините				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
3.2.7.1 Воспоставување облици на меѓуопштинската соработка во областа на социјална заштита и заштита на децата (*работни тела, заедничка администрација,*	ЕЛС со поддршка на МСПДМ и МЛС	2024 - 2026	5 од 57 анкетирани општини имаат изјавено дека воспоставиле облици на меѓуопштинската	Воспоставени се минимум три дополнителни облици на МОС.

заеднички установи и други облици утврдени со Законот за МОС во зависност од потребите) особено помеѓу руралните општини.			соработка во областа на социјална заштита и заштита на децата.	

Мерка 3.2.8: Интегрирање на услугите поврзани со социјалното домување во областа на социјалната заштита како локална надлежност и обезбедување стабилно финансирање во комбинација со наменски трансфери на средства од Централниот буџет

Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
3.2.8.1 Унапредување на нормативната рамка за социјалното домување преку подготовка и донесување на нова Национална стратегија за домување и донесување на нов Закон за социјално домување со уредување на клучните категории на самостојно домување, живеење со поддршка, субвенционирање на домувањето и непрофитно домување.	МТ во соработка со ЕЛС, ЗЕЛС и здруженија основани од физички лица	2024 - 2026	Не се донесени Националната стратегија за домување и Законот за социјално домување.	Донесени се нова Национална стратегија за домување и нов Закон за социјално домување.

Мерка 3.2.9: Усвојување на пристап „од долу нагоре“ за креирање на локалните услуги заедно со крајните корисници и развој на нови социјални услуги за поддршка на лицата со попреченост

Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
3.2.9.1. Натамошно координирање и вклучување на сите засегнати страни (*корисници на услуги и здруженијата* основани од физички лица) во заедницата, во процесот на обезбедување квалитетни и иновативни социјални услуги особено за лицата со попреченост (*формирање на општински лаборатории за заедничко креирање на социјални услуги со крајните корисници и други инвентивни облици на комуникација и соработка со корисниците на услугите*).	ЕЛС во соработка со МСПДМ , ЦСР, ДЦЛП, и ФИТР во соработка со Координатор на НКТ за имплементација на Конвенцијата на ООН за лицата со попреченост, ЕЛС и ЗЕЛС	2024 -2026	6 од 57 анкетирани општини (2022) креираат локални услуги заедно со крајните корисници. Според наодите од наменското анкетно истражување од 2023, 57% од општините одговориле дека започнале со реализација на активноста.	Формирани се општински лаборатории или други сродни облици за заедничко креирање на услуги во дополнителни минимум 20 ЕЛС.
3.2.9.2. Подобрување на пристапноста во објектите на општините и сите општински јавни установи и ЈКП: надворешна и внатрешна пристапност, лифтови, рампи покрај скалила, адаптирани тоалети,	ЕЛС во соработка со МСПДМ, МОН, МКТ и Координатор на НКТ за имплементација на Конвенцијата на ООН за	2024 -2026	Според анкетата во општините, спроведена во 2022 година, пристапност на објектите на општината и сите	Подобрена е пристапноста во објектите на општините и сите општински јавни установи и ЈКП во минимум 70% од општините.

ангажирање на преведувачи на знаковен јазик заради соодветен пристап до услуги за глувите лица, адаптација на веб страните на општините во пристапен формат за слепи лица, а имаат пристап до информациите кои ги нудат истите, поставување дополнителни информативни табли во институциите отворени за јавноста, изработени на Брајова азбука и сл.	лицата со попреченост		општински јавни установи и ЈКП е овозможена во 39% од испитаните 57 општини.	
Мерка 3.2.10: Засилено спроведување на Стратегијата за Ромите и поврзаните акциски планови во сите тематски области, формирање на координативни тела во општините и обезбедување зајакната координација со националното координативно тело				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
3.2.10.1. Проширување на опфатот на ромски деца во предучилишно образование (детски градинки).	МОН, МСПДМ , ЕЛС и ЗЕЛС во соработка со РЕФ (Ромски едукативен фонд)	2024 -2026	Во предучилишното образование во 2022/2023 опфатени се 462 деца од ромската заедница.	Минимум: 500 деца -2024 год. 550 деца - 2025 год.
Мерка 3.2.11: Воспоставување систематска соработка помеѓу центрите за социјална работа, општините, центрите за вработување, здруженијата основани од физички лица, училиштата, полициските станици и други организации за решавање на социјални проблеми поврзани со стапката на криминал а особено превентивни мерки за спречување на малолетничка деликвенција				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
3.2.11.1. Формирање на хетерогени работни тимови на ниво на ЕЛС за решавање на социјални проблеми поврзани со стапката на криминал а особено превентивни мерки за спречување на малолетничка деликвенција[25].	ЕЛС во соработка со МВР, МСПДМ , ЦСРМОН, Центри за вработување и здруженија основани од физички лица	2024 -2026	13 од 57 испитани општини или 23% од општините во 2022 имаат создадено тимови за решавање на социјални проблеми поврзани со стапката на криминал и малолетничката деликвенција. Во анкетата во општините, спроведена во 2023 година, 38 % од општините одговориле	Формирани хетерогени тимови во дополнителни минимум 30 ЕЛС.

[25]Препорака од консултациите е овие хетерогени тимови да бидат сочинети минимум од претставници на центрите за социјална работа, општините, центрите за вработување, здруженијата основани од физички лица, училиштата и полициските станици.

			дека ја имаат реализирано или започнале со реализација на активноста.	
Мерка 3.2.12: Проширување на мрежата на специјализирани услуги за жртви на родово засновано насилство				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
3.2.12.1. Проширување на мрежата на специјализирани советувалишта за жени жртви на насилство и семејно насилство и специјализирани советувалишта за психо-социјален третман на сторители на семејно насилство, согласно стандардите на Истанбулската Конвенција.	МСПДМ , ЦСР, МВР,ЕЛС и здруженија основани од физички лица	2024 -2026	Формирани се 10 специјализирани советувалишта за жени жртви на насилство и семејно насилство и 8 специјализирани советувалишта за психо-социјален третман на сторители на семејно насилство. Воспоставени од ЕЛС: 7 советувалишни центри за помош и поддршка на жени и деца жртви на родово базирано и семејно насилство во Скопје, Тетово, Струмица, Радовиш (во чија одржливост се вклучени О. Радовиш и О. Конче), Куманово, Битола, Кавадарци (во чија што финансиска одржливост се вклучени општина Кавадарци, општина Росоман, општина Неготино и општина Демир Капија) и Гостивар, и едно специјализирано советувалишта за психо-	Воспоставување минимум уште 5 специјализирани советувалишта.

			социјален третман на сторители на семејно насилство.	
3.2.12.2. Проширување на мрежата на засолништа за жени жртви (и нивните деца) на семејно насилство согласно стандардите на Истанбулската Конвенција.	МСПДМ , ЦСР, ЕЛС и здруженија основани од физички лица	2024 -2026	6 од 57 анкетирани општини (2022) имаат изјавено дека во нивната општина има засолниште за жртви на родово засновано насилство. Заклучно средината на 2023, формирани се 13 засолништа (и нивните деца) на семејно насилство, од кои 8 организациски единици на месно надлежен центар за социјална работа, два центри се финансирани од МСПДМ и управувани од здруженија, а еден е финансиран од локалната самоуправа и управуван од здружение на основани од физички лица.	Воспоставени се дополнителни три засолништа за жени жртви (и нивните деца) на семејно насилство. Отворање нови десет центри за згрижување и поддршка на жени жртви на полово базирано насилство
Мерка 3.2.13: Целосно спроведување на новиот Закон за еднакви можности на жените и мажите со фокус на мерки и активности за унапредување на родовата еднаквост во сите хоризонтални програми на општините, јакнење на улогата на општинските координатори за еднакви можности и на структурните врски помеѓу Комисиите за еднакви можности и советите на општините и локализирање на Индексот на родова еднаквост				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
3.2.13.1. Подготовка и реализирање на обуки за членовите на општинските совети и локалните механизми за родова еднаквост.	МСПДМ во соработка со ЕЛС и здруженија основани од физички лица	2024 -2026	МСПДМ континуирано работи на јакнењето на капацитетите на координаторите и заменик-координаторите за еднакви можности на жените и мажите на	Продолжува континуирано испорачување на обуки Реализирани се обуки за општински советници и лица вработени во администрација во минимум 10 дополнителни ЕЛС.

			општините, со тоа што организира обуки за родова еднаквост, недискриминација или трговија со луѓе жртви. Во периодот 2018 -2023 вкупно 962 членови на општински совети и администрација од 31та општина со кои работи проектот на UN Women во „Промоција на родово одговорни политики и буџети: кон транспарентно, инклузивно и отчетно управување во Република Северна Македонија“ беа вклучени во обуки за родово одговорно буџетирање, програмирање, родови индикатори и статистика. Како резултат на обуките во просек на годишно ниво родовата перспектива е вклучена во 82 локални програми во 31 општина. УНДП преку проектот „Јакнење на општинските совети“ работи на градење на капацитетите на општинските совети за родова еднаквост и родово одговорно буџетирање. До сега се опфатени 34 општини. Голем дел се	

			преклопуваат со тие на UN Women.	
3.2.13.2. Јакнење на улогата на општинските координатори/ки за еднакви можности и на нивната структурна врска со Комисиите за еднакви можности и подобрување на условите за работа на Комисиите за еднакви можности.	ЕЛС во соработка со МСПДМ и здруженија основани од физички лица	2024 -2026	52 од 57 анкетирани општини (2022) имаат определено општински координатори за еднакви можности.	Инволвирање на 10 дополнителни координатори за еднакви можности во процесот на носење на општинските буџети од страна на советите на ЕЛС.
3.2.13.3. Примена на партиципативен пристап при подготовка, буџетирање и спроведување на програми за социјална кохезија, недискриминација и еднакви можности на локално ниво, и спроведување на буџетските форуми со рамномерна застапеност на жените и мажите.	ЕЛС во соработка со МСПДМ и здруженија основани од физички лица	2024 -2026	Според наодите од наменското анкетно истражување од 2023, 58 % од општините (49 одговориле на прашалникот) не започнале со активноста.	Сите ЕЛС спроведуваат партиципативен пристап за подготовка на програми за социјална кохезија, недискриминација и еднакви можности.
3.2.13.4. Воспоставување на одржлив механизам и системска рамка за редовно мерење на индикатори за родова еднаквост на локално ниво и како прв чекор утврдување на минимум индикатори и собирање на родово разделени податоци.	МСПДМ во соработка со ЕЛС, ЗЕЛС и здруженија основани од физички лица	2024 - 2025	Индексот за општински развој https://golocal.mk/mdi/mdi-mk.html има интегрирано родова перспектива и податоците ги следи по пол. Во 2022 година, од 81 општина, 73 општини доставиле годишен извештај за напредокот и состојбата на жените и мажите.	Воспоставен е одржлив механизам и системска рамка за редовно мерење на индикатори за родова еднаквост на локално ниво.
Приоритет 3.3: Развој на единиците на локалната самоуправа преку културата				
Мерка 3.3.1: Функционална децентрализација и деметрополизација на културата				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
3.3.1.1. Донесување на законите за култура и заштита на културното наследство, како	МКТ	2025	Двата закона и Стратегијата се во	Донесени се двата закона и Стратегијата.

и на Националната стратегија за заштита на културното наследство.			постапка на донесување.	
3.3.1.2 Постепено зголемување на блок дотациите за пренесените установи од културата со цел да се задоволат сите реални потреби вклучувајќи ги не само средствата за тековно и материјално одржување, туку и за подобрување на состојбата на објектите и нивната функционалност.	МКТ во соработка и со МФ	2024-2026	Дотациите се распределуваат согласно со донесена Уредба на Владата на Република Северна Македонија.	Постепено зголемен износ на блок дотациите.
3.3.1.3 Обезбедување минимум едно вработено лице во администрацијата на сите ЕЛС и воспоставување на заедничка администрација и други соодветни облици на меѓуопштинска соработка во културата (*заеднички локални установи, здружување на средства за реализација на проекти од културата и сл.*) особено на помалите претежно рурални општини.	ЕЛС во соработка со МЛС и МКТ	2024-2026	Нема воспоставени облици на МОС во културата.	Воспоставени се минимум три облици на МОС во културата.
3.3.1.4. Обезбедување стабилни механизми на ко-финансирање на учесници во програми и проекти на ЕУ и други меѓународни и регионални соработки на национално и локално ниво.	МКТ	2024-2026	Воспоставен е одржлив систем преку годишниот конкурс за ко-финансирање на програмата Креативна Европа-потпрограма Култура на Европската Комисија	Обезбедени се стабилни механизми на ко-финансирање.
Мерка 3.3.2: Постепен трансфер на дел од установи од националната мрежа со фокус на центрите за култура				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
3.3.2.1 Техничка помош за спроведување на новиот Закон за културата во делот на носење на одлуки на Владата на РСМ за пренесување на основачките права на национални установа на единицата на локалната самоуправа.	МКТ во соработка со ЕЛС и ЗЕЛС	2025 –2026	Воспоставени се мрежи на национални и локални установи од културата.	Реализирани се одлуки на Владата за пренесување на основачките права на минимум три национални установа на единицата на локалната самоуправа.
Мерка 3.3.3: Подготовка и спроведување на програми за промоција на културните вредности на сите етнички заедници како и програми за поддршка на активности за младите, жените и ранливите групи од населението				
Активности	**Носител (и)**	**Временска**	**Индикатор на постоечка**	**Индикатор на очекуван**

		рамка	состојба	резултат
3.3.3.1 Развој и спроведување на програми за промоција на културните вредности на сите етнички заедници.	МКТ во соработка со Управа за афирмирање и унапредување на културата на припадниците на заедниците, ЗЕЛС и ЗЕЛС	2024 -2026	23 од 57 анкетирани општини (2022) спроведуваат програми за промоција на културните вредности на сите етнички заедници во општината како и програми или проекти насочени кон толеранција.	Бројот на ЕЛС каде се спроведуваат програми за промоција на културните вредности на сите етнички заедници е зголемен за 20%.
3.3.3.2. Обезбедување приоритетна финансиска и техничка поддршка за интердисциплинарни или интерсекторски проекти во кои учество земаат лица од ранливите категории по сите основи[26].	МКТ во соработка со МСПДМ (ЦСР и ДЦЛП), Управа за афирмирање и унапредување на културата на припадниците на заедниците ЕЛС, ЗЕЛС и здруженија основани од физички лица	2024 – 2026	МКТ во однос на лицата со попреченост спроведува активности во два сегменти: достапност до културните вредности преку следење на културните настани и создавање на предуслови за развој на нивното уметничко изразување преку развивање на посебни програми и проекти кои се поддржуваат во рамките на Годишните програми и се сметаат за приоритетни.	МКТ во рамки на Годишната програма продолжува со приоритетна поддршка на проекти на лицата со попреченост.
Мерка 3.3.4: Јакнење на кадровските, инфраструктурни, технички и програмски капацитети на сите локални чинители покрај мрежата на локални установи во областа на културата за осмислување локални културни политики и среднорочни и долгорочни стратегиски планови за локален културен развој				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
3.3.4.1. Подготовка и спроведување на обуки за осмислување локални културни политики вклучувајќи развој на културни	ЕЛС и ЗЕЛС во соработка со МКТ	2024 -2026	15 од 57 анкетирани општини (2022) имаат засебен повеќегодишен	Бројот на ЕЛС во кои се подготвени повеќегодишен планови или стратегии за развој

[26]Препорака од спроведените консултации е овие проекти да опфатат содржини кои се залагаат за елиминирање на национализмот, ксенофобијата, етничките стеги, религиозна, родова, полова и секаква друга дискриминација.

индустрии и подготовка на среднорочни и долгорочни стратегиски планови за локален културен развој.			план или стратегија за развој на општината преку културата.	на општината преку културата зголемен за 20%.
3.3.4.2. Воспоставување континуиран мониторинг и генерирање статистика (*разделена по основ на родова и етничка припадност*) за културните настани и проекти на локалните културни установи и општините врз основа на тематски извештаи.	МКТ во соработка со ЕЛС и ЗЕЛС	2024-2026	Не е воспоставен систем за континуиран мониторинг и генерирање статистика.	Воспоставен е систем за континуиран мониторинг и генерирање статистика за културните настани на сите локални културни установи на ЕЛС.
3.3.4.3. Засилена меѓуинституционална соработка со целосна вклученост на локалната самоуправа во заштитата на културното наследство и спречување на дивоградби особено на места со статус „културно наследство со особено значење“ (*како што се историското јадро на градот Охрид, Старата чаршија во Скопје и др.*).	МКТ во соработка со Совет за инспекциски надзор, Државен инспекторат за градење, МТ, МЖСПП, ЕЛС и ЗЕЛС	2024-2026	Бројот на ЕЛС со евидентирани дивоградби во подрачја со статус на „културно наследство со особено значење“ ќе биде утврден со првата наредна анкета во ЕЛС.	Бројот на ЕЛС со евидентирани дивоградби е зголемен за 50% и воспоставен е ефикасен и ефективен систем за нивно спречување во подрачја со статус на „културно наследство со особено значење“.
Мерка 3.3.5: Воспоставување на партнерства со вон-институционалниот сектор со цел да се искористи целокупниот потенцијал на културата за забрзан развој на локалните културни и креативни индустрии како темел на развојот на туризмот, занаетчиството и други поврзани економски гранки				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
3.3.5.1. Воспоставување на јавно-приватни партнерства за развој на културните и креативните индустрии[27].	ЕЛС во соработка со приватен сектор, МЕТ, АППТ и МКТ	2024 -2026	Секоја втора општина соработува со приватниот сектор но само секоја четврта од 57 анкетирани општина (2022) дава поддршка за подготовка на културни производи и услуги.	Воспоставување на минумум 5 ЈПП од страна на ЕЛС за развој на културни и креативни индустрии и унапредување на културниот туризам.

[27]Препорака од консултациите со засегнатите страни е да се продлабочи соработката со локалниот деловен сектор, особено заради унапредување на културниот туризам, на пример, со туристичките агенции за таканаречените „културни патеки“, културните индустрии и занаети, како и независната културна сцена. Согласно со Програмата на владата, ќе биде поддржано создавање препознатливи македонски брендови, организирање на работилници и саеми за презентација на културни и креативни индустрии, обнова и развој на традиционални занаети, препознавање на македонските производи со воведување на специјализирани географски ознаки; и поддршка на еколошки одржливи проекти од областа на културата со користење на традиционални знаења и вештини поврзани со природата и заштитата на животната средина.

			Ниту една општина нема склучено јавно-приватни партнерства за развој на културните и креативните индустрии. Склучување на договор за концесија на објекти и/или простор за развој на културните и креативните индустрии се практикува само кај 16% од анкетираните 57 општини.	
3.3.5.2. Програмска поддршка за забрзан иновативен развој на културните и креативните индустрии во општините[28].	ФИТР во соработка со МКТ, ЕЛС и ЗЕЛС	2024-2026	Не постои засебна програма.	Подготвена е и се спроведува Програма за поддршка на иновативен развој на културните и креативните индустрии во минимум 10 ЕЛС.
Мерка 3.3.6: Обезбедување систематска поддршка за постепено основање на Младински културни центри како мултимедијални центри во градовите				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
3.3.6.1. Анализа на можностите и подготовка на елаборати за економска оправданост и одржливост за основање младински едукативни и културни центри како мултимедијални центри во поголемите градови.	ЕЛС во соработка со МКТ	2024-2026	Недостасува подетална анализа.	Подготвена е анализа на можностите со елаборати за економска оправданост и одржливост.
3.3.6.2. Основани се Младински едукативни и културни центри како мултимедијални центри во поголемите градови.	ЕЛС во соработка со МКТ	2024 -2026	10 од 57 анкетирани општини (2022) имаат воспоставен институционален облик за поддршка на младите лица.	Воспоставени се нови МЕКЦ во минимум три поголеми града.

[28]Поддршка за сновање креативни центри и инкубатори каде што млади и стартап фирми, здруженија основани од физички лица и самостојни уметниици, фриленсери ќе ги имаат сите можности да работат заедно и да создаваат заеднички културни производи и услуги и сл.

			Еден МКЦ во Скопје.	
Приоритет 3.4:Унапредување на спортот и рекреацијата во единиците на локалната самоуправа				
Мерка 3.4.1: Ревитализација на постоечката и создавање нова, квалитетна и енергетски ефикасна инфраструктура за спорт и рекреација во сопственост на единиците на локалната самоуправа „отворена за сите“, со цел да се развива спортот и спортската култура, спортскиот туризам и спортските индустрии				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
3.4.1.1. Воспоставување јавно-приватни партнерства на ЕЛС за изградба на спортско-рекреативни центри и давање на поврзани услуги како и за развој на спортскиот туризам и индустрии.	ЕЛС во соработка со МС,МЕТ и МЗШВ	2024-2026	Бројот на воспоставени ЈПП од страна на ЕЛС ќе биде утврден со првата наредна анкета во ЕЛС.	Воспоставени се минимум 3 ЈПП во ЕЛС.
3.4.1.2. Континуирани инвестиции во реконструкција на спортски сали, фудбалски стадиони, изградба на фитнес зони и училишни пливачки базени и друга спортска инфраструктура низ поблиска соработка со општините.	МС во соработка со МОН и ЕЛС	2024-2026	Од страна на АМС во периодот 2021 – 2023 година реализирани се или во фаза на реализација се 57 спортски објекти. Од страна на МОН во периодот 2023-2024 се извршени реконструкции на 10 училишни спортски сали, а во фаза на реализација е набавка на спортска опрема за 10 училишни сали. Во периодот 2024-2025 се очекува реконструкција на уште 20 училишни спортски сали и опремување со спортска опрема на уште 40 училишни спортски сали.	Реализирање на годишните програми за инвестиции на АМС и МОН.
Мерка 3.4.2: Создавање засебна база на податоци (со родово разделени податоци) за пренесената инфраструктура во сопственост на општините, инфраструктурата која е планирано да се пренесе на општините, бројот на спортски клубови потпомогнати од општините и да се овозможи повисок степен на родова еднаквост во спортот				

Активности	Носител (и)	Временска рамка	Индикатор на постоечка состојба	Индикатор на очекуван резултат
3.4.2.1. Создавање и водење засебна база на податоци (*со родово разделени податоци*) за реализација на услуги поврзани со спортот и рекреацијата во ЕЛС.	МС во соработка со ЕЛС и ЗЕЛС	2024-2026	Не е воспоставена база на податоци за услуги поврзани со спортот во ЕЛС.	Создадена е и се ажурира на годишно ниво родово разделена база на податоци.
Мерка 3.4.3: Забрзување на трансферот на спортските објекти со кои управува државата заедно со вработените лица на општините преку претходно и целосно разрешување на имотно-правните односи				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
3.4.3.1. Подготовка на Извештај со продлабочена анализа на спортските објекти со кои управува државата (*категорија на објекти, правен статус, сопственост, квалитет на објектите и потреби за обнова и сл.*) и препораки за трансферирање на правото на сопственост и/или управување на ЕЛС.	МС	2024-2025	Не е подготвен интегрален Извештај.	Подготвен е Извештај со продлабочена анализа на спортските објекти.
3.4.3.2. Подготовка на Детален план за трансфер на спортски објекти и вработени на општините.	МС во соработка со ЕЛС и ЗЕЛС	2026	Не е подготвен Детален план.	Подготвен е Детален план за трансфер на спортски објекти и вработени на општините.
Мерка 3.4.4: Воспоставување на облици на меѓуопштинска соработка за заедничко управување со спортските објекти и поголеми и позначајни рекреативни зони од микро-регионално или регионално значење				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
3.4.4.1. Воспоставување на облици на меѓуопштинска соработка за заедничко управување со спортските објекти и поголеми и позначајни рекреативни зони/целини од микро-регионално или регионално значење.	ЕЛС во соработка со МЛС и МС	2024 -2026	2 од 57 анкетирани општини (2022) имаат воспоставено облици на меѓуопштинска соработка во спортот и рекреацијата.	Воспоставени се дополнителни минимум три облици на МОС во спортот и рекреацијата.
Мерка 3.4.5: Соработка на општините со АСМ и МОН за формирање на училишни спортски екипи и лиги како појдовна точка за институционално градење на масовниот спорт во општините				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
3.4.5.1. Подготовка на Извештај со анализа на бројот на формирани спортски екипи во училиштата, по вид на спортови, по родова	МС и МОН во соработка со ЕЛС, ЗЕЛС, Федерација за училишен спорт и	2024-2026	Бројот на формирани спортски екипи во училиштата по ЕЛС	Подготвен е Извештај со анализа. Формирани се училишни

застапеност и училишна инфраструктура за спорт и формирање на училишни спортски екипи во секоја ЕЛС.	спортски федерации		ќе биде утврден со првата наредна анкета во ЕЛС.	спортски екипи во секоја ЕЛС.
3.4.5.2. Подготовка на акциски планови на ЕЛС за препознавање на спортски таленти, во рамките на масовниот, односно училишниот спорт.	ЕЛС во соработка со МС, МОН, Федерација за училишен спорт и спортски федерации	2024 – 2026	Според наодите од анкетното истражување во 2023, 80% од 49 анкетирани општини немаат започнато со активноста.	Подготвени се акциски планови за препознавање и поддршка на спортски таленти во училиштата во минимум 10 ЕЛС.

Компонента 4:ЗГОЛЕМЕНА ОТПОРНОСТ И ОДРЖЛИВ РАЗВОЈ НА ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА

Приоритет 4.1: Унапредени стандарди на урбанистичко планирање и градење во функција на забрзан социо-економски развој, заштита на животната средина и климата

Мерка 4.1.1: Унапредување на стандардите за урбанистичко планирање со цел да се одговори на здравствените, социо-економските и еколошките влијанијата на кризата предизвикана од Ковид 19 како и понагласените предизвици поврзани со аерозагадувањето и климатските промени и намалувањето на ризикот од катастрофи

Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.1.1.1. Подготовка и донесување на нов Закон за урбанистичко планирање кој ќе овозможи целосна дигитализација и стандардизација на податоците во сите надлежни институции, кои ќе бидат достапни бесплатно преку владин геопортал за урбанизам и просторно планирање како и подготовка на сите подзаконски акти кои произлегуваат од Законот за урбанистичко планирање со цел да се овозможи негово ефикасно спроведување.	МТ	2024 - 2025	Сите подзаконски акти треба да се усогласат со новиот Закон за УП.	Донесен е нов Закон за УП и сите подзаконски акти за ефикасно спроведување на Законот за УП.
4.1.1.2. Носење нов Закон за градење.	МТ	2024	Подготвен е консолидиран нацрт на законот и во тек е партиципативен процес за негово финализирање.	Донесен е Закон за градење.
4.1.1.3. Подготовка и донесување на	МЖСПП	2024	Подготвен е предлог	Донесен е Закон за просторно

засебен Закон за просторно планирање со кој меѓу останатото ќе се уреди хиерархиската поставеност и обусловеност на просторните и урбанистичките планови и примената на современи стандарди за забрзан просторен и социо-економски развој и заштита на животната средина и климата.			Закон за просторно планирање кој е доставен на мислење до релевантни институции.	планирање.
Мерка 4.1.2: Преиспитување на сообраќајните решенија со цел создавање на сообраќајни услови за непречено пешачење и користење на велосипеди (издвоени брзи ленти и сл.) и други превозни средства кои не предизвикуваат аерозагадување				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.1.2.1 Преиспитување на сообраќајните решенија во населените места во ЕЛС во контекст на кризата со Ковид 19 и потребата од создавање на сообраќајни услови за непречено пешачење и користење на велосипеди (*издвоени брзи ленти и сл.*) и други превозни средства кои не предизвикуваат аерозагадување.	ЕЛС и ЗЕЛС во соработка со МТ и МЖСПП	2024 – 2026	77 % од анкетираните општини во наменското истражување од 2023 се изјасниле дека не започнале со оваа активност, 11% дека завршиле и 12% дека активноста е во тек.	Минимум 15 урбани општини ги прилагодиле сообраќајните решенија.
Мерка 4.1.3: Воведување современи стандарди за урбана и социо-економска регенерација на деградирани делови од подрачјата во градовите и селата, заштита на урбаното зеленило и подрачјата за рекреација, како и на културното наследство				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.1.3.1. Мапирање на подрачја во населените места каде е неопходна урбана и социо-економска регенерација на деградирани делови, зајакната заштита на урбаното зеленило и подрачјата за рекреација, како и на културното наследство.	ЕЛС во соработка со МТ, МЖСПП и МКТ	2024 -2026	Во анкетата од 2023, 55 % од 49 анкетирани општини не започнале воопшто со активноста додека другите се изјасниле дека активноста во тек.	Подготвен е Извештај со листа на подрачја во населените места каде е неопходна урбана и социо-економска регенерација.
Мерка 4.1.4: Унапредување на сите партиципативни аспекти на процесот на урбанистичко планирање и понатамошна дигитализација на процесите и процедурите				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.1.4.1 Вклучување на стручната и општата јавност во годишната анализа на спроведувањето на урбанистичките планови и во почетната фаза на подготовка	ЕЛС	2024 – 2026	40 од 57 анкетирани општини (2022) ја вклучуваат стручната и општата јавност во	Минимум 20 дополнителни ЕЛС ја вклучиле стручната и општата јавност во годишната анализа и почетната фаза на подготовка на

на годишните програми за изработка на урбанистичките планови на општините.			годишната анализа на урбанистичките планови и почетната фаза од програмирањето на средствата за финансирање на УП.	годишните програми за изработка на УП.
Мерка 4.1.5: Премин кон урбанистичко планирање кое е родово сензитивно и сензитивно на потребите на најранливите категории од населението				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.1.5.1. Обезбедување навремена информираност на сите граѓани преку најразлични канали на комуникација земајќи предвид дека најранливите категории најчесто немаат достапност до технологија и современи начини на споделување на информации поврзани со постапката за подготовка и донесување на урбанистичките планови.	ЕЛС во соработка со здруженија основани од физички лица	2024 -2026	Модалитетите за комуникација со информирање на ранливите групи ќе бидат мапирани со првата наредна анкета во ЕЛС.	Минимум 20 ЕЛС применуваат прилагодени алатки за комуникација и информирање на ранливите групи.
4.1.5.2 Вградување на стандарди за родово сензитивно урбанистичко планирање (РЗУП) во Правилникот за урбанистичко планирање.	МТ	2024 -2026	Не се вградени РЗУП стандарди во Правилникот за урбанистичко планирање.	Вградени се стандарди за РЗУП во Правилникот за урбанистичко планирање.
4.1.5.3 Географското мапирање на ромските населби во општините и нивен опфат со урбанистички планови.	МТ и ЕЛС	2024 – 2026	Во 2023 година мапирани се ромски населби во 5 општини.	Мапирани се ромски населби во уште 5 општини и претходните пет населби се опфатени со урбанистички планови.
Мерка 4.1.6: Јакнење на капацитетите на локалната администрација за управување со просторни и нумерички податоци и прогнозирање на просторните и социо-економските трендови				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.1.6.1 Подготовка и спроведување на обуки за јакнење на капацитетите на општинската администрација за управување со просторни и нумерички податоци и прогнозирање на просторните и социо-економските трендови согласно со барањата на транспонираната INSPIRE Директивата на ЕУ во Законот за	МТ и АКН во соработка со ЕЛС и ЗЕЛС	2024 – 2026	Министерството за локална самоуправа и Градот Скопје се членки во Советот на НИПП и во НИПП Работните групи. Тие учествуваат на состаноците на Советот и на Работните групи, како	Одржан воведен состанок за НИПП за сите ЕЛС на ЗУМ во 2024 (НИПП и INSPIRE) и информирани ЕЛС. Одржани НИПП работилници со ЕЛС по региони на ЗУМ во 2024 (податоци и сервиси на НИПП

национална инфраструктура на просторни податоци.			и на одржаните работилници за НИПП. Овие функции се извршуваат во само 7 од анкетираните 57 општини (2022).	геопорталот) и информирани ЕЛС за податоци и сервиси кои може да ги користат од НИПП геопорталот. Одржани НИПП работилници со ЕЛС по региони на ЗУМ или физичко со присуство во 2025 (креирање метаподатоци) и стекнати основни знаење за креирање на метаподатоци.
4.1.6.2. Спроведување на обуки за користење на Графичкиот регистер на градежно земјиште (ГРГЗ).	АКН во соработка со ЕЛС и ЗЕЛС	2024 -2026	Во периодот пред 2021 година, одржани обуки на сите ЕЛС за користење на Графичкиот регистар на градежно земјиште. Незаинтересираност на ЕЛС за користење на ГРГЗ и внес на урбанистичките планови во продукциска околина на ГРГЗ. Во 2023 година направена е надградба на системот ГРГЗ.	Во 2024 година одржување на обука на сите ЕЛС за направените надградби на системот како и потврдување на податоците за внес на урбанистичко – планските документации во продукциска околина на ГРГЗ. Одржување на дополнителни обуки за користење на ГРГЗ.
4.1.6.3 Спроведување на обуки за валидација на теренски прибрани податоци за улици и куќни броеви во функција на Графичкиот регистар на улици и куќни броеви.	АКН во соработка со ЕЛС и ЗЕЛС	2024-2026	Од поканети 70 ЕЛС, до крај на 2023 година одржана е обука на 66 ЕЛС за потврдување на теренски прибраните податоци за улици и куќни броеви во функција на одржување на Графичкиот регистер за улици и куќни броеви. АКН изготви апликација за валидација на	Обука на преостанати 4 ЕЛС и на Градот Скопје. Теренска посета на ЕЛС за контрола на процесот на валидација на теренските прибраните податоци за улици и куќни броеви. Одржување на дополнителни обуки за користење на графичкиот регистар за улици и куќни броеви во просториите на

			податоците, корисничко упатство и упатство за начинот на потврдување на теренски прибраните податоци, кои се доставени до ЕЛС. Незаинтересираност на ЕЛС за валидација на податоците во Графичкиот регистар на улици и куќни броеви.	Агенцијата и на лице место.
Приоритет 4.2:Унапреден квалитет и зголемен опфат на население со комунални услуги				
Мерка 4.2.1: Подготовка на 4 - 8 или повеќегодишни инвестициски планови со специфични проектни пакети и техничка и финансиска документација (Investment pipeline), засновани на студии на економска оправданост кои е пожелно да се подготвуваат во соработка со донаторите и меѓународните финансиски организации				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.2.1.1. Подготовка на повеќегодишни инвестициски планови за развој на комуналната инфраструктура (*со специфични проектни пакети и техничка и финансиска документација*).	МЖСПП и МТ во соработка со ЕЛС, ЗЕЛС, општински ЈКП и АДКОМ	2024 - 2026	Во периодот 2021 - средина на 2023 година, реализирани се над 160 проекти за водоводи и канализации во општините на РСМ, а започнаа со спроведување и особено покрупните проекти за изградба на пречистителната станица во Скопје и на канализационата мрежа во Кичево. како и проектот за подобрување на водната инфраструктура на општините во Северна Македонија во износ од 50 мил, евра – заем од	Подготвени се инвестициски планови поврзани со инфраструктурата за водни услуги, управување со отпад и локални патишта на централно и локално ниво.

			Европската Инвестициона Банка. Сличен проект со средства од заем од ЕБОР се операционализира во областа на управување со отпадот. МЖСПП со финансиски средства од ЕУ и грантова компонента од кредитна линија на ЕБОР, има подготвено инвестициски планови за воспоставување на регионално управување со отпад за сите плански региони, со исклучок на Југоисточниот и Скопскиот плански регион. За Југоисточниот плански регион инвестициски план ќе се изработува преку грантова компонента од кредитна линија на ЕБОР, додека за Скопскиот плански регион ќе се изработува инвестициски план откако ќе се активира ИПА 3 програмата на ЕУ. Национална студија за водите е подготвена во 2016 година. Во поглед на спроведување на засебен повеќегодишен план или	

			стратегија за развој на комуналната инфраструктура, 25 од 57 анкетирани општини (2022) изјавиле дека спроведуваат ваков план или стратегија.	
Мерка 4.2.2: Систематско и постепено водење на процес на окрупнување на давателите на водни услуги и управителите со отпад преку регионализација и воспоставување на меѓуопштински јавни претпријатија				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.2.2.1. Подготовка на функционална анализа и студии (елаборати) за економска оправданост за окрупнување на давателите на водни услуги и врз основа на наодите и препораките, подготовка на целосна документација за воспоставување на меѓуопштински јавни претпријатија за водни услуги.	ЕЛС (ЈКП и АДКОМ) во соработка со МЖСПП, МТ и МЛС	2024 - 2026	20% од анкетираните 57 општини (2022) имаат воспоставено облик на меѓуопштинска соработка поврзан со комуналните услуги. 69 ЈКП се даватели на водни услуги. Подготвен е концепт за окрупнување на општинските ЈКП даватели на водни услуги преку ИПА проект (2017).	Подготвена е целосна документација за воспоставување на минимум едно окрупнето ЈКП - давател на водни услуги.
4.2.2.2. Воспоставување на меѓуопштински јавни претпријатија за управување со отпад (*само за управување со регионалните депонии или за интегрално управување со отпадот на ниво на плански регион врз основа на претходно подготвена функционална анализа и елаборат за економска оправданост*).	ЕЛС(ЈКП и АДКОМ) во соработка со МЖСПП, МОУО и ЦРПР	2024 - 2026	Воспоставено е заедничко ЈКП управител на депонијата Русино во Полошкиот плански регион и подготвена е документација за воспоставување на меѓуопштински ЈКП за управување со регионална депонија за уште два региони: Североисточниот и Источниот.	Воспоставени вкупно 5 заеднички јавни претпријатија на општините за управување со регионалните депонии или интегрално управување со отпадот.
4.2.2.3. Воспоставување на преработувачки центри за отпад во рамки на Регионалните центри за управување со отпад, во кои	ЕЛС(ЈКП и АДКОМ) во соработка со МЖСПП и МЛС	2024 – 2026	Нова активност во АП	Воспоставени се преработувачки центри за отпад во рамки на Регионалните

организирано ќе се врши секундарна селекција, добивање енергија и материјали од преработување на отпадот, добивање биогориво и намалување на количините на отпад што се депонираат				центри за управување со отпад,
4.2.2.4. Подготовка и спроведување на интегрална Програма со мерки (*мапирање и подготовка на техничка документација на постоечката состојба, прецизно утврдување на трошоците за управување и одржување*) за пренесување на руралните системи за водоснабдување со коишто управуваат локалните заедници а се изградени од самите жители по пат на самопридонес или во комбинација со донации на целосно управување од страна на општинските ЈКП.	ЕЛС (ЈКП и АДКОМ) во соработка со МЖСПП, МТ и МЛС	2024 – 2026	41 од анкетирани 57 општини во 2022 се изјасниле дека имаат системи за водоснабдување во селата, кои сеуште не се префрлени на општинското јавно претпријатие. Не постои интегрална Програма и преносот на неформалните системи за водоснабдување се реализира споро и парцијално од општина до општина.	Подготвена е и спроведена интегрална Програма со мерки за пренесување на 25% од руралните системи со коишто управуваат локалните заедници за водоснабдување на општинските ЈКП.
Мерка 4.2.3: Воспоставување на економска регулација на тарифи и цени на комунални услуги кои го одразуваат реалниот целосен циклус на оправдани трошоци како и систем со национални одредници за работењето на општинските ЈКП, имајќи ги во предвид субјектите и процедурите кои се утврдени со закон				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.2.3.1. Подготовка и донесување на Методологија за воспоставување на тарифи што го одразуваат реалниот целосен циклус на трошоците за управување со комунален отпад.	РКЕВУ во соработка со МЖСПП и ЕЛС (ЈКП и АДКОМ)	2024 - 2026	Тарифите за услугите за управување со отпад не го одразуваат реалниот целосен циклус на оправдани трошоци.	Воспоставена е економска регулација на тарифите за услугите поврзани со управување со комунален отпад.
4.2.3.2 Создавање на интегрален систем со национални одредници за работењето на општинските ЈКП (*започнувајќи со ЈКП кои даваат водни услуги*).	МЖСПП и ЕЛС (ЈКП и АДКОМ) во соработка со РКЕВ	2024 - 2026	Не е воспоставен систем со национални одредници за работењето на општинските ЈКП.	Воспоставен е систем со национални одредници за работењето на општинските ЈКП – даватели на водни услуги.
Мерка 4.2.4: Општинските ЈКП значително да ги подобрат сопствените информациски и управувачки практики и системи				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**

4.2.4.1. Подготовка и спроведување на интегрална Програма за методично водена транзиција на управувачките процеси на ЈКП од годишно кон бизнис планирање и буџетирање за период од три и повеќе години усогласено со барањата на регулацијата на цени на водните услуги но и другите комунални услуги.	ЕЛС (ЈКП и АДКОМ) во соработка со МЖСПП и МТ	2024 - 2026	Во тек е подготовка на анализа од страна на МЖСПП со која се опфатени околу 90 општински јавни претпријатија. Цел на анализата е да се направи детален увид во финансиските оптоварувања, односно неплатените долгови најчесто кон државата. Не е подготвена интегрална Програма. Давателите на водни услуги подготвуваат три-годишни БП само за водните услуги.	Подготвена е и спроведена интегрална Програма за подобрување на управувачките процеси во минимум 20 општински ЈКП.
Мерка 4.2.5: Обезбедување консензус кај локалните чинители за сите локации за регионални депонии и целосно воспоставување на инфраструктура за управување со отпад на ниво на плански региони вклучувајќи затворање и ремедијација на дивите депонии и унапредување на примарната селекција на изворот на создавање на отпадот преку поврзани стимулации				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.2.5.1. Воспоставување на инфраструктура за управување со отпад во сите плански региони.	ЕЛС (ЈКП) и МОУО во соработка со МЖСПП	2024 - 2026	Процесот за затворање на нестандардни депонии во источниот и североисточниот регион е во тек. Во јануари 2023 година, Владата потпиша договор за заем од ЕБОР со цел да се воспостави интегриран систем за управување со отпад во пет региони, со што ќе се овозможи некористење на постоечките нестандардни депонии во	Целосно воспоставена инфраструктура за управување со отпад во сите плански региони.

			сите општини, а дополнително, аплицира за средства (заеми/грантови) за затворање на сите нестандардни депонии.	
4.2.5.2. Подготовка на локални планови за спречување на создавањето на отпад во согласност со повисоките плански документи и креирање на систем за стимулирање на примарната селекција на изворот на создавање на отпадот и секундарна селекција.	ЕЛС (ЈКП) и МОУО во соработка со МЖСПП	2024 - 2026	Во моментов постои систем воспоставен од колективните оператори (проширена одговорност на производителот), заедно со јавните комунални претпријатија и лиценцираните приватни оператори, за посебно собирање на отпадна пластика од домаќинствата и деловните субјекти. До крајот на 2024, Владата ќе набави контејнери за селекција на пластика и хартија и ќе ги обезбеди за сите општини. Ова е основната инфраструктура за да се поттикне одделното собирање и да се постигнат националните цели од 25% (за рециклирање пластика). Повеќе од 100 компании веќе имаат дозвола да собираат, складираат и третираат отпадна пластика.	Изготвени се локални планови како интегрален дел од општинските планови за УО во минимум 10 ЕЛС.
Мерка 4.2.6: Континуирано спроведување мерки за јакнење на јавната свест низ соработка со здруженија основани од физички лица				
Активности	**Носител (и)**	**Временска**	**Индикатор на постоечка**	**Индикатор на очекуван**

		рамка	состојба	резултат
4.2.6.1. Развој и спроведување на програми за едукација и информирање на локалното население и деловните субјекти за мерките за спречување на создавање на отпад.	ЕЛС во соработка со здруженија основани од физички лица и со поддршка на МЖСПП	2024 - 2026	Според наменското истражување од 2023, 65% од ЕЛС не започнале со спроведување на оваа активност.	Минимум 10 ЕЛС спроведуваат програми за едукација и информирање на локалното население и деловните субјекти за мерките за спречување на создавање на отпад.
4.2.6.2. Јакнење и поддршка на локални иницијативи за транзиција кон циркуларна економија, вклучувајќи воспоставување конкретна соработка на приватниот сектор со општините, ЈКП и локалните заедниците, со цел да се поттикне споделување на производи и опрема, нивна повторна употреба, пренамена, и сл.	ЕЛС во соработка со здруженија основани од физички лица и со поддршка на МЕТ и МЖСПП и универзитетите	2024- 2026	Според наменското истражување од 2023, само една општина одговорила дека оваа активност е завршена, додека 2/3 од општините не започнале со оваа активност. МЕ спроведува активни мерки за поддршка на циркуларната економија.	Спроведени се локални иницијативи за поддршка на транзицијата кон циркуларна економија во минимум 10 ЕЛС.
Мерка 4.2.7: Реорганизирање на комунално-редарската служба во единиците на локалната самоуправа				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.2.7.1 Воспоставување на комунална полиција во општините.	МТ во соработка со МЛС, МВР и ЗЕЛС	2024 - 2026	Не е воспоставена комунална полиција поради немање законски основ.	Донесена е регулатива за комунална полиција и воспоставена е комунална полиција во минимум 50% од ЕЛС.
Приоритет 4.3: Локализирање на климатската акција и подобрена заштита на животната средина и природата				
Мерка 4.3.1: Унапредување на нормативната рамка и националните политики од областа на животната средина и климатските промени, доуредување на надлежностите на општините во насока на поголема автономија во нивното извршување и јакнење на со закон утврдените механизми за финансирање на пренесените надлежности на општините				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.3.1.1. Подготовка и донесување на Закон за климатска акција.	МЖСПП	2024	Донесена е Долгорочна стратегија за климатска акција со АП.	Донесен е Закон за климатска акција.

			Подготвен е нацрт на Закон за климатска акција.	
4.3.1.2. Подготовка и донесување на нов петгодишен Национален План и Национална Програма за обезбедување квалитет на амбиентниот воздух[29].	МЖСПП	2024 – 2026	Закон за изменување и дополнување на Законот за квалитет на амбиентниот воздух се донесе во јули 2021 година. Подготовката на Националниот План и Националната Програма за обезбедување квалитет на амбиентниот воздух е планирана во рамките на проект за воздух финансиран од ИПА 2 програмата, кој се очекува да започне во втор квартал на 2024 година.	Донесен е нов Национален План и Национална Програма за обезбедување квалитет на амбиентниот воздух.
4.3.1.3. Донесување на Законот за контрола на индустриски емисии и унапредување на стандардите поврзани со квалитет на горива, превозни средства и индустриски емисии.	МЖСПП	2024 - 2025	Подготвен е Предлог на Закон и нацрти на поврзани подзаконски акти.	Донесен е Закон за контрола на индустриски емисии и подзаконските акти кои што произлегуваат од него.
4.3.1.4. Донесување на Закон за заштита на природното и културно наследство на Охридскиот регион.	МЖСПП	2024	Подготвен е Предлог Закон.	Донесен е Законот.
4.3.1.5. Подготовка и донесување на нов Закон за природа.	МЖСПП и МЗШВ	2024 - 2025	Започната е подготовка на Законот.	Донесување на нов Закон за природа.
4.3.1.6. Изработка и донесување на Правилник за плаќање на екосистемски услуги (ПЕУ) вклучувајќи и методологија и упатства за примена на механизмот.	МЖСПП	2024 - 2025	Изготвен е концепт за ПЕУ.	Донесен е Правилник со методологија за ПЕУ.
4.3.1.7. Операционализација на Фондот за	Развојна Банка на РСМ во	2024 - 2025	Фондот за енергетска	Донесен е деловник за работа на

[29]Цел на законот е да се доуреди подготовката на општинските планови за квалитет на воздухот и на краткорочните акциски планови, како и да се овозможи поефикасно спроведување на мерките за подобрување на квалитетот на воздухот.

енергетска ефикасност во рамките на Развојната банка на Северна Македонија, низ подготовка на деловник за работа на Фондот и подготовка на проектно портфолио и Стратегија за енергетска ефикасност за обновување на згради.	соработка со МЕРМС		ефикасност е воспоставен во рамките на Развојната банка на Северна Македонија.	Фондот, подготвено е проектно портфолио и Стратегија за енергетска ефикасност за обновување на згради.
4.3.1.8. Формирање на Фонд за животна средина во кој ќе се слеваат сите средства кои граѓаните и правните лица ги уплаќаат како еколошки такси, надоместоци за животна средина и други еколошки давачки	МЖСПП	2024 - 2025	Нова активност во АП	Формиран е Фонд за животна средина
4.3.1.9. Подготовка и донесување на нов Закон за минерални суровини.	МЕРМС	2024	Подготвен е Предлог на Закон.	Донесен е Законот.
Мерка 4.3.2: Сеопфатно јакнење на капацитетите на локалните институционални чинители искористувајќи ги притоа законските можности за воспоставување на заедничка администрација на општините кои немаат доволно човечки ресурси				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.3.2.1. Подготовка и спроведување на сеопфатна програма за развој на административниот капацитет на општините и општинските ЈКП за спроведување на законодавството, процедурите и стандардите поврзани со заштитата на животната средина и природата.	ЕЛС и ЗЕЛС во соработка со МЖСПП	2024 - 2026	Во 2022 година 1500 учесници од општинската администрација поминаа низ серија на обуки организирани од ЗЕЛС.	Подготвена е и спроведена сеопфатна програма за развој на административниот капацитет на минимум 30% од ЕЛС и општинските ЈКП.
4.3.2.2. Воспоставување на заедничка администрација за заштита на животната средина и природата на општините кои немаат доволно човечки ресурси.	ЕЛС во соработка со МЛС и МЖСПП	2024 - 2026	Воспоставени се два облици на МОС во ЖС (Мрежа за заштитен и отпорен Полог – работно тело на општините од регионот и заедничко административно одделение за општините од регионот) поврзани со управување со води и ризици од поплави.	Воспоставени се уште минимум три облици на МОС.
Мерка 4.3.3: Продлабочена координација и соработка на државата со единиците на локалната самоуправа, оформување на соодветна и				

комплексна инвестициска програма за намалување на аерозагадувањето проследена и со низа институционални мерки кои треба да вклучат унапредување на мониторингот на квалитетот на амбиентниот воздух, засилен инспекциски надзор, подготовка на локални планови за подобрување на квалитетот на амбиентниот воздух а со тоа и локализирање на активностите односно прилагодување на сите мерки и активности на локалниот контекст				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.3.3.1. Подготовка и спроведување на плановите за квалитет на амбиентниот воздух на ЕЛС[30].	ЕЛС со поддршка на МЖСПП	2024 - 2026	Донесени се плановите за Агломерација Скопски регион (2017-2021), за градовите Тетово, (2017-2021), Битола (2022-2026), Велес (2018 – 2022), Струмица (2019-2023), Куманово (2022-2026), Кавадарци (2022-2026) и Гостивар (2022-2026). Изработени се локалните планови за општините Кичево и Кочани, но истите треба да се усвојат од страна на советите на општините. Во тек е изработката на плановите за квалитет на воздух за Велес, Охрид, Прилеп, Струга, Штип и Гевгелија. Истите ќе се изработат до крајот на јануари 2024 година, по што ќе следи постапка на консултација со јавноста и усвојување од страна на советите на општините.	Се спроведуваат планови во минимум 20 ЕЛС.
4.3.3.2. Подготовка и спроведување на	ЕЛС и ЗЕЛС во соработка	2024 - 2026	Не се спроведуваат	Спроведени се обуки за

[30]Приоритетно во ЕЛС кои имаат мониторинг станици и каде што се регистрирано надминувања на гранични вредности

обуки за вработените во ЕЛС за спроведување на постапки за оцена на влијанието врз животната средина од планови, програми и проекти како и за водење на постапки поврзани со издавање на Б еколошки интегрирани дозволи.	со МЖСПП		континуирани обуки.	вработените во минимум 30% од ЕЛС.
4.3.3.3. Надградба и одржливо управување со националната мрежа за мониторинг на квалитетот на воздухот[31].	МЖСПП	2024 - 2026	Инсталирани се нови мерни инструменти за следење на PM2.5 на сите станици поставени во урбани средини. Системот е проширен и со нови станици, поставени во Гевгелија (октомври 2020), Берово (декември 2021), Прилеп (декември 2021) и Охрид (октомври 2022).	МЖСПП континуирано врши одржување на Државниот мониторинг систем за квалитет на амбиентен воздухот , во согласност со расположливите резервни делови и потрошни материјали. Секоја година се подготвува и спроведува Програмата за работа на Државниот мониторинг систем за квалитет на амбиентен воздух.
4.3.3.4. Спроведување консултации со општините (ЗЕЛС) околу најсоодветниот модел за изградба на дистрибутивни мрежи на природен гас.	МЕРМС, ЕЛС и ЗЕЛС	2024 - 2026	Во тек е постапка за доделување на договор за воспоставување на јавно приватно партнерство за финансирање, проектирање, изградба, управување, одржување и развивање на дистрибутивниот систем на природен гас во РСМ.	Спроведени се консултации со ЕЛС и избран е најсоодветниот модел за изградба на дистрибутивни мрежи на природен гас.
Мерка 4.3.4: Заострување на прекршочната и казнена политика				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.3.4.1. Кадровско и техничко зајакнување на општинските служби за инспекциски	ЕЛС, МЖСПП и ДИЖЗ	2024 - 2026	45% од ЕЛС имаат назначено општински	70% од општините имаат назначено општински

[31] Проширување и редовно одржување и работа на мрежата за следење на квалитетот на воздухот, вклучувајќи редовна ревизија на мрежата на државниот автоматски мониторинг систем за квалитет на амбиентен воз дух, кој се состои од 21 фиксна и 1 мобилна автоматска мониторинг станица за квалитет на амбиенталниот воздух Инвестирање во дополнителни индикаторски мерни уреди за анализа на потеклото и движењето на загадувачките компоненти. Вложување во дополнителни мерења и анализи за изложеноста на населението на PM2 5 и PM10 и на отворено и во објектите. .

надзор во животната средина и зајакнување на Државниот инспекторат за животна средина.			инспектори за животна средина (2023).	инспектори за животна средина.
4.3.4.2. Заострување на казните и прекршоците во целокупното законодавство за животна средина.	МЖСПП	2024	Во сите закони од областа на животната средина и природата има одредби поврзани со казни и прекршоци.	Измени и дополнувања на Законот за прекршоци со цел законите од областа на животната средина да бидат усогласени со Законот за прекршоци.
Мерка 4.3.5: Воспоставување и водење на зелена даночна, урбанистичка, сообраќајна и транспортна политика на државно и локално ниво				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.3.5.1. Интегрирање на заштитата на животната средина во другите секторски политики на национално ниво (*земјоделство, транспорт, енергетика, индустриска политика итн.*) со цел да се создадат предуслови за усогласување на локалните развојни стратегии и планови за заштита на животната средина.	МЖСПП и Национален Совет за одржлив развој	2024 - 2026	Во МЖСПП има Одделение за стратешко планирање кое е вклучено во интегрирање на заштитата на животната средина во другите секторски политики на национално ниво (земјоделство, транспорт, енергетика, индустриска политика итн.) со цел да се создадат предуслови за усогласување на локалните развојни стратегии и планови за заштита на животната средина.	Заштитата на ЖС и природата е доследно интегрирана во целите, приоритетите и мерките на другите секторски политики на национално ниво.
4.3.5.2. Воведување зони со ниска емисија, локални политики на паркирање во загадени зони, поинтензивно зазеленување на населените места и воспоставување зелени зони, коридори и бариери околу индустриските капацитети и фреквентни сообраќајници.	ЕЛС	2024 - 2026	Податоци за постоечката состојба ќе се обезбедат со првата наредна анкета во ЕЛС.	Мерките се применуваат во минимум 20% до ЕЛС.
Мерка 4.3.6: Поефикасна координација на сите чинители и институционална интеграција а со цел да се надмине фрагментираноста на надлежностите од областа на управувањето со водите				

Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.3.6.1. Подготовка на функционална анализа и студија за оправданост за формирање на Агенција за води или друго институционално решение за постепено интегрирање на надлежностите (*намалување на нивната фрагментираност*)и уредување на соработката со ЕЛС.	МЖСПП во соработка со МЗШВ, МТ и МЗ	2024 - 2026	Последната анализа е направена во Националната студија за води од 2016 година.	Подготвена е детална функционална анализа.
4.3.6.2. Финализирање и усвојување на плановите за управување со подрачја на сите речни сливови.	МЖСПП	2024 - 2026	Плановите не се донесени. Најнапред треба да се донесе Водостопанска основа, затоа што се работи на водостопанска основа од 1976 година и во рокот на важност одамна е поминат. Подготвен е нацрт План за управување со сливот на река Вардар и за подсливот на река Брегалница Подготвен е нацрт План за управување со сливот на река Струмица. Подготвен е дел од Планот за управување со сливот на река Црн Дрим и Плановите за подсливот на Охридско и Преспанско Езеро. Со цел усвојување на сите планови (Вардар, Црн Дрим и Струмица), подготвен е ИПА проект за техничка поддршка за изработка и усвојување	Донесена Водостопанска основа. По донесувањето на Водостопанската основасе донесени сите планови за управување со речните сливови.

			на сите Планови.	
Мерка 4.3.7: Решавање на наследените индустриски загадувања и ревитализација на деградираните простори во општините				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.3.7.1. Воспоставување системски пристап преку подготовка на соодветна програма, мобилизирање на доволно финансиски ресурси, подготовка на техничка и финансиска документација за санација на контаминираните подрачја (индустриските „жешки точки“).	МЖСПП во соработка со МЕРМС и ЕЛС	2024 - 2026	Воспоставени е целосна правна основа за определување и управување со контаминираните подрачја. Изготвена е методологија за определување и категоризација на „жешките точки“ за кои се изготвени физибилити студии. МЖСПП обезбедува финансиски средства за редовно одржување на пречистителната станица за намалување на загадувањето со шествалентен хром и кофинансира за решавање на загадувањето со линдан во ОХИС Скопје. Регистрирани се 5 приоритетни „жешки точки“ во о. Кисела Вода, Битола. Јегуновце, Кичево и Велес.	Санирани се приоритетните 5 жешки точки.
Мерка 4.3.8: Унапредување на управувањето со заштитените подрачја и преку воспоставување облици на меѓуопштинска соработка				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.3.8.1. Спроведување активности за валоризација на заштитените подрачја, нивно систематско и методично	МЖСПП во соработка со ЕЛС	2024 - 2026	Извршена е валоризација на природните вредности на Малешевски Планини,	Прогласени се дополнителни минимум 4 заштитени подрачја.

репрогласување и прогласување на нови заштитени подрачја со доследно вклучување на ЕЛС во поврзаните постапки.			Охридско Езеро и Белчишко Блато, како и за повеќе природни реткости. МЖСПП подготви Предлог на закон за прогласување на Студенчишко Блато за заштитено подрачје во категорија IV - Парк на природата, кој е во собраниска процедура за негово усвојување. Во собраниска процедура за усвојување е Предлог-законот за прогласување на кањонот Матка за заштитено подрачје во категорија III - Споменик на природата. МЖСПП во моментов води постапки за прогласување на Охридското Езеро за споменик на природата и Белчишко Блато за парк на природата.	
4.3.8.2. Идентификување управители од засегнатите страни на локално ниво и навремена и квалитетна подготовка на плановите за управување со заштитените подрачја од пониските категории.	МЖСПП во соработка со ЕЛС и локални здруженија основани од физички лица	2024 - 2026	Изготвени се планови за управување за Национален парк Шар Планина и Заштитен предел - Осоговски Планини. Во завршна фаза е изработка на планови за управување со заштитен предел-Малешево и Споменик на	Назначување на уште минимум пет управители - ЕЛС или здруженија основани од физички лица на локално ниво.

			природа- Преспанско Езеро. За управители на заштитени подрачја од пониски категории се назначени 7 ЕЛС.	
4.3.8.3. Воспоставување на облици на меѓуопштинска соработка за управување со заштитени подрачја чии граници се преклопуваат со границите на две и повеќе општини.	ЕЛС во соработка со МЛС и МЖСПП	2024 - 2026	Не е воспоставен облик на МОС.	Воспоставен е минимум еден облик на МОС за управување со заштитени подрачја.
Мерка 4.3.9: Развој и спроведување на општински програми за енергетска ефикасност искористувајќи ги можностите за воспоставување на соодветни облици на меѓуопштинска соработка				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.3.9.1. Воспоставување на заеднички административни тела на општините за енергетско управување/ефикасност (*согласно со Законот за меѓуопштинска соработка*)[32].	ЕЛС во соработка со МЛС, МЕРМС и АЕ	2024 - 2026	30 од 57 анкетирани општини (2022) спроведуваат општински План за енергетска ефикасност, а 29% имаат вработено лице кое извршува задачи поврзани со енергетската ефикасност. Воспоставен е еден облик на МОС за Вардарскиот плански регион.	Воспоставени се минимум уште три облици на МОС.
Мерка 4.3.10: Систематски и посилни вложувања во енергетската ефикасност				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.3.10.1. Планирање и спроведување на зајакнат инвестициски циклус за енергетска ефикасност на јавните објекти	МЕРМС, АЕ, ЕЛС и ЗЕЛС	2024 - 2026	Од 30 ЕЛС кои спроведуваат општински План за енергетска	Зголемени се инвестициите во ЕЕ во ЕЛС за 20%.

[32]Цел на активноста е да се обезбеди континуирано следење и анализа на потребите од енергија и потрошувачка на енергија во објектите на локалните институции, да се координира подготовката на програмите и спроведувањето на проектите за енергетска ефикасност вклучувајќи и засилена промоција на овој концепт кај локалната јавност.

во сопственост на општините, локалните установи и ЈКП.			ефикасност (од анкетирани 57 во 2022), 17 ЕЛС од сопствениот буџет финансиски стимулираат спроведување на мерки за енергетска ефикасност. Започнат е проект за замена на нееколошките системи за греење во четири поголеми градови: Скопје, Битола, Тетово и Куманово, со финансирање од 10 милиони евра од Европската Унија.	
Мерка 4.3.11: Воспоставување на ефективни механизми за учество на јавноста, пристап до информации, пристап до правда за еколошки прашања и известување за животната средина и зајакнување на административниот капацитет на надлежните органи одговорни за оцена на животната средина за стратешки планови, програми и проекти				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.3.11.1. Оценка на ефективноста на постоечките механизми за учество на јавноста, пристап до информации, пристап до правда за еколошки прашања и известување за животната средина од страна на ЕЛС.	МЖСПП во соработка со ЕЛС и здруженија основани од физички лица	2024	Не е направен интегрален Извештај со оценка.	Направен е интегрален Извештај со оценка на ефективноста на постоечките механизми во ЕЛС.
4.3.11.2. Подготовка и спроведување на Акциски план за адресирање на воочените предизвици и унапредување на механизмите за учество на јавноста, пристап до информации, пристап до правда за еколошки прашања и известување за животната средина од страна на ЕЛС.	МЖСПП во соработка со ЕЛС и здруженија основани од физички лица	2025 - 2026	Не е подготвен АП.	Подготвен е АП и започнато е негово спроведување во 2023 година.
4.3.11.. Креирање и ставање во функција на ИКТ алатки со цел податоците за квалитетот на животната средина и степенот на загадување да им бидат	МЖСПП во соработка со ЕЛС, здруженија основани од физички лица и приватен сектор	2024 - 2026	МЖСПП активно ја ажурира веб страната http://air.moepp.gov.mk на која се објавуваат	Креирани се’ и ставени во функција минимум две ИКТ алатки.

достапни на граѓаните во реално време[33].			податоците од Државниот мониторинг систем за квалитет на воздух во реално време.	
Мерка 4.3.12: Доследна и континуирана оперативна поддршка од страна на единиците на локалната самоуправа за сите партиципативни тела во општините преку овозможување соодветни просторни и технички услови вклучувајќи поддршка на иницијативите на граѓаните како и на механизмот на локално референдумско изјаснување				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.3.12.1. Воведување на одредба во Законот за животната средина за создавање на партиципативно тело за заштита на животната средина и природата во секоја ЕЛС (преформулирање на одредбата за тело за следење на спроведувањето на ЛЕАП).	ЕЛС во соработка со здруженија основани од физички лица	2024 - 2026	Бројот на ЕЛС во кои се воспоставени партиципативни тела ќе биде идентификуван со првата наредна анкета во ЕЛС.	Дополнет е Законот за животната средина и создадени се партиципативни тела за заштита на животната средина и природата во 60% од ЕЛС.
Мерка 4.3.13: Спроведување кампањи за јакнење на јавната свест кои треба да се реализираат низ директна соработка со здруженијата основани од физички лица а со цел да се јакне транспарентноста и отчетноста на институционалните чинители вклучувајќи ги општините и ЈКП и следствено да се зголемува довербата кај граѓаните				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.3.13.1. Подготовка и спроведување кампањи во ЕЛС низ директна соработка со здруженијата основани од физички лица за подигање на јавната свест кај граѓаните за потребата од целосна заштита на животната средина и природата.	ЕЛС во соработка со здруженија основани од физички лица	2024 - 2026	Бројот на ЕЛС кои реализирале кампањи во соработка со здруженија основани од физички лица ќе биде идентификуван со првата наредна анкета во ЕЛС.	Минимум 30% од ЕЛС реализирале кампањи во соработка со здруженија основани од физички лица.
4.3.13.2 Изготвување на стратешки карти на бучава за населени места и подрачја од интерес и спроведување на кампањи во соработка со општините за запознавање на засегнатите страни со проблемот со бучавата.	МЖСПП во соработка со ЕЛС и здруженија основани од физички лица	2024 - 2026	Во тек е евалуација на ИПА проект кој се планира да започне кон крајот на 2023 година и со овој проект ќе се подготват стратешки карти за бучава и акциони планови за бучава.	Подготвени се стратешки карти на бучава во минимум 10 ЕЛС.
Мерка 4.3.14: Подигање на јавната свест кај граѓаните за проблемите поврзани со климатските промени со цел да се зголеми адаптивниот				

[33]Дигитализација на катастрите на загадувачи, регистрите на издадените еколошки дозволи, други регистри и одобрени елаборати, и други информации и податоци.

капацитет на локалното население и локалното стопанство, а особено во секторите земјоделството и сточарство, биолошката разновидност, шумарство, здравство, туризам, културно наследство, водни ресурси и социо-економски развој				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.3.14.1. Мапирање на најранливите категории од населението, жени, мажи и деца кои би биле најмногу погодени од климатските промени и нивна поддршка во плановите за справување со ризици (*од поплави, шумски пожари и други последици на климатските промени*) како и воспоставување систем за собирање и анализирање на родово-разделени податоци за животна средина и климатските промени и развивање родови индикатори.	МЖСПП и МЗШВ во соработка со ЕЛС, ЗЕЛС и здруженија основани од физички лица	2024 - 2026	Не е извршено мапирање на најранливите категории по однос на климатските промени и не се воведени родови индикатори.	Извршено е мапирање на најранливите категории од населението по однос на климатските промени во минимум три пилот ЕЛС и воведени се родови индикатори.
4.3.14.2. Подготовка и спроведување кампањи во ЕЛС низ директна соработка со здруженијата основани од физички лица за подигање на јавната свест за последиците од климатските промени и потребата од планирање и спроведување на мерки за митигација и адаптација.	ЕЛС во соработка со здруженија основани од физички лица и со поддршка на МЖСПП и МЗШВ	2024 - 2026	Според наодите од наменското истражување од 2023, 43% од 49 општини започнале или ја реализирале оваа активност.	Подготвени се и спроведени кампањи низ соработка со здруженија основани од физички лица во минимум 5 ЕЛС.
Мерка 4.3.15: Овозможување ефикасна климатска акција преку локализирање на одговорот на климатските промени со фокус на најранливите категории од населението кои се и најизложени на штетните ефекти на климатските промени				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.3.15.1. Подготовка и спроведување на обуки за зголемување на капацитетите на општинските администрации за влијанието на климатските промени и потребата од зголемување на урбаната отпорност, како и подобрување на знаењето за климатските појави и поврзаните ризици.	МЖСПП во соработка со ЕЛС	2024 - 2026	Во МЖСПП функционира Сектор за соработка со локална самоуправа и управни и надзорни работи кој меѓу другото секоја година подготвува План за обуки од областа на спроведување на законите од областа на животната средина за вработените во општините во оваа	Реализирани се обуки во минимум 10% од ЕЛС во секоја од наредните три години

			област. Планот се спроведува на годишно ниво, во последните години обуките се спроведуваат on-line со цел да можат да учествуваат што поголем број на вработени од општините и на тој начин придонесува на подобрување на административните капацитети на истите.	
Приоритет 4.4:Подобрена заштита на населението од кризи и катастрофи				
Мерка 4.4.1: Создавање нормативна рамка и воспоставување ефикасен и функционален систем за превенција, рано предупредување, подготвеност, опоравок и одговор на несреќи и катастрофи, вклучувајќи ги и општините со јасно дефинирани надлежности и одговорности				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.4.1.1. Ажурирање на Проценаната на загрозеност на подрачјето на општините и Град Скопје од сите ризици и опасности.	ЦУК, РЦУК и ЕЛС	2024 – 2026	Ажурирањето на Процените на ниво на општина, Град Скопје и Републиката како процес се врши редовно, а по укажана потреба и вонредно преку Е-процена во согласност со Закон за управување со кризи и Уредба за методологијата за изработка на процената на загрозеноста на безбедноста на општините, Градот Скопје и Републиката од сите ризици и опасности.	Ажурирани се Процените на загрозеност на подрачјето на општините и Град Скопје од сите ризици и опасности и донесени на советите на ЕЛС.

4.4.1.2. Надградена дигитализација на процесот п роценувањето на ризици и опасности преку вклучување на општините во дигиталната платформа за Е- Процена и подобрено донесување на одлуки, планирање и буџетирање, координација и комуникација на локално ниво заради превенција, рано предупредување и справување со кризи.	ЦУК, РЦУК и ЕЛС	2024 – 2026	Активностите се спроведуваат континуирано со предвиден план и динамика, а воведените нови одредби и процеси се имплементираат во согласност со Уредба за методологијата за изработка на процената на загрозеноста на безбедноста на РСМ од сите ризици и опасности.	Воспоставен „Национален информативен систем за ризици“- веб-базиран Географски информациски систем за просторно и тематско прикажување на посебните елементи од ризиците и опасностите опфатени со Процените за подрачјата на општините и градот Скопје и територијата на Републиката. Надградена платформа Е-Процена , општинската администрација е обучена и овозможен пристап на ЕЛС до системот.
4.4.1.3. Надградба на системот Е-112.	ЦУК	2024-2026	Бесплатниот број за итни повици е пуштен во употреба на 11.02.2022 година и е достапен за сите граѓани на РСМ на целата територија на РСМ. Истиот е имплементиран со финансиски средства добиени преку ИПА 2 програма на ЕУ.	Надградба на системот Е-112 со втора фаза која подразбира целосно заокружување на Европската регулатива со овој број, со која се предвидува сите мобилни фиксни и кабелски оператори да овозможат бесплатно доставување на СМС пораки и соопштенија до сите граѓани кои би се нашле на одредена територија/подрачје во ризик и опасност
Мерка 4.4.2: Редовно ажурирање на процените на загрозеност од природни непогоди и други несреќи и на безбедноста од сите видови на ризици и опасности на единиците на локална самоуправа како основни документи и алатки за вклучувањето на намалувањето на ризиците од несреќи и катастрофи во стратешките и програмските документи и планови на локално ниво				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.4.2.1. Редовно ажурирање на Процената на загрозеност од природни непогоди и други несреќи за подрачјето на општините и градот Скопје на сите ЕЛС.	ЕЛС и ДЗС	2024 – 2026	Ажурирањето на Процените на ниво на општина, Град Скопје како процес се врши редовно, а по укажана потреба и вонредно.	Ажурирани процени на загрозеност од природни непогоди и други несреќи за подрачјето на општините и градот Скопје со донесени Одлуки на Советот и издадени

				мислења од ДЗС.
4.4.2.2. Редовно ажурирање на Плановите за заштита и спасување од природни непогоди и други несреќи во сите ЕЛС и градот Скопје.	ЕЛС во соработка со ДЗС и ПОЗС на ДЗС	2024 - 2026	80 општини и градот Скопје имаат подготвено Плановите за заштита и спасување (2023).	Ажурирани планови за заштита и спасување во сите ЕЛС и градот Скопје. Донесени Одлуки на Советот и издадени мислења од ДЗС.
Мерка 4.4.3: Донесување на стратегии за отпорност на градовите преку развој на сеопфатни политики, мерки и активности за трансформација и адаптација				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.4.3.1. Континуирано зајакнување на капацитетите на членовите на општинските совети и општинската администрација, локалните установи и ЈКП за управување со кризи и подобрена координација, комуникација и соработка на локално ниво во рамките на системот за управување со кризи.	ЦУК, РЦУК во соработка со ЕЛС и ЗЕЛС	2024-2026	Постојаната комуникација, координација и соработка во рамки на Системот за управување со кризи на локално ниво се остварува преку законските надлежности и активности на Регионалните штабови за управување со кризи во регионалните центри кои ги сочинуваат претставници од подрачните единици на министерствата и другите органи од државната управа од членот 13 став 2 од ЗУК, како и по еден претставник на општините и на градот Скопје чии подрачја се опфатени во регионалниот центар. Составот на регионалните штабови во регионалните центри ја одразува соодветната и правичната застапеност на	Број на одржани седници и соодветни заклучоци на Регионалните штабови за управување со кризи за ЕЛС.

			заедниците на подрачјето што го опфаќа регионалниот центар.	
4.4.3.2. Континуирано зајакнување на капацитетите на општинската администрација за рано предупредување и справување со шумски пожари	ЦУК во соработка со , МЗШВ, МВР,УХМР, ЕЛС, ДЗСТППЕ, ЈПНШ, ЈКП и јавни установи основани од ЕЛС	2024-2026	Надграден е системот за превенција и рано предупредување од шумски пожари – МКФФИС (Македонски информативен систем за шумски пожари) во МКФФИС верзија 3.5.	Обуки за користење на МКФФИС верзија 3.5 се спроведени во минимум 30% од ЕЛС.
4.4.3.3. Континуирано зајакнување на капацитетите на субјектите на локално ниво и јавните општински установи за справување со ризици и опасности, преку организирање на стручно оспособување и вежбовни активности.	ЦУК, ДЗС, ЕЛС, МОН, МЗ и МСПДМ	2024-2026	Формиран е Центар за обука, во рамки на Центарот за управување со кризи, кој ќе организира, подготвува и реализира обуки, вежби и други активности за вработените во Центарот и сите субјекти во Системот за управување со кризи, со цел подигање на нивната обученост, знаење и вештини за справување со ризици и опасности.	Субјектите на системот за управување со кризи се подготвени да се справат со проценетите ризици и опасности на нивното подрачје. Спроведени Обуки за 30 % вработени во ЕЛС и сите субјекти во Системот за управување со кризи на локално ниво.
4.4.4.4. Зајакнување на јавната свест и знаењето на граѓаните за справување со ризиците и опасностите со посебен осврт на потребите и способностите на ранливите категории на граѓани (реализирање на кампањи и едукативни настани во соработка со експерти и здруженија основани од физички лица).	ЕЛС и здруженија основани од физички лица во соработка со ЦУК и ДЗС	2024-2026	Бројот на ЕЛС каде се спроведени кампањи за јакнење на јавната свести едукативни настани ќе биде утврден преку првата наредна анкета во ЕЛС.	Кампањи за јакнење на јавната свест и едукативни настани се реализирани во минимум 10 ЕЛС.
Мерка 4.4.4: Подготовка на програма за континуирано градење на капацитетите на општините, соработка со јавниот и приватниот сектор, експертската јавност, како и обезбедување целосна инклузивност и партиципативност во процесите				
Активности	**Носител (и)**	**Временска**	**Индикатор на постоечка**	**Индикатор на очекуван**

		рамка	состојба	резултат
4.4.4.1. Интензивирање на активностите за формирање и целосно пополнување на Просторни сили за заштита и спасување во ЕЛС.	ЕЛС	2024-2026	Согласно Извештајот од инспекцискиот надзор на инспекторите за заштита и спасување, започнати се активности за формирање Просторни сили за заштита и спасување согласно Законот за заштита и спасување.	Целосно пополнување на Просторни сили за заштита и спасување.
4.4.4.2. Континуирано зајакнување на капацитетите на членовите на општинските совети и општинската администрација, локалните установи и ЈКП за управување со кризи на граѓани и добра паралелно со јакнење на јавната свест низ соодветни кампањи.	ЕЛС и ЗЕЛС (ЈКП и АДКОМ) во соработка со ЦУК	2024-2026	Во периодот од 20.03.2023 до 26.05.2023 Секторот за аналитика, процени и стратешко планирање на ЦУК реализираше тренинг работилници-обуки за надградената верзија на Македонскиот информациски систем за рано предупредување од пожари. Достапен е модул на обука за управување со кризи на веб платформата за учење opstinski.mk.	Реализирани се обуки во минимум 40% од ЕЛС
4.4.4.3. Обучување на просторните сили за заштита и спасување во делот на раководење и координирање на активностите на ЕЛС.	ДЗС	2024 - 2026	Бројот на реализирани обуки ќе се утврди со наредната анкета во ЕЛС.	Реализирани обуки во сите ЕЛС.
4.4.4.4. Целосно опремување на просторните сили за заштита и спасување согласно со утврдениот материјален состав од страна на ЕЛС.	ЕЛС, ЗЕЛС и ТППЕ во соработка со ДЗС, ППСМ и други	2024 - 2026	Материјалниот состав е утврден.	Најмалку 50% од ЕЛС имаат целосно опремени просторни сили за заштита и спасување.
4.4.4.5. Во функција на превенција, зајакнување на капацитетите на ЕЛС преку спроведување на кампањи по мерките за заштита и спасување и тоа: пожари, поплави, урнатини, неексплодирани убојни средства (НУС),	ЕЛС во соработка со ДЗС	2024 - 2026	Бројот на реализирани кампањи ќе се утврди со наредната анкета во ЕЛС.	Реализирани кампањи во минимум 30% од ЕЛС.

РХБ заштита, евакуација, згрижување на загрозеното и настраданото население, прва медицинска помош – ПМП.				
Мерка 4.4.5: Функционално интегрирање на територијалните противпожарни единици во реформиран интегрален систем за заштита и спасување и управување со кризи преку усогласување на надлежностите, модернизирање, техничко опремување, кадровско зајакнување и консолидирање на изворите на финансирање				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.4.5.1. Донесување на Закон за измени и дополнување на Законот за пожарникарство со цел функционално, финансиско и оперативно подобрување на пожарникарството.	МО во соработка со ЗЕЛС, МЛС, ДЗС, МФ, ТППЕ	2024 - 2025	Подготвен е предлог Закон.	Донесен е законот.
4.4.5.2. Подобрување на опременоста и човечките ресурси на противпожарните бригади и единици, преку изградба на објекти и осовременување на постојните, како и набавка на соодветни возила и друг вид опрема.	МО во соработка со ЗЕЛС, МЛС, ДЗС, МФ, ТППЕ	2024 - 2026	Не е подготвена интегрална студија со мапирани потреби.	Мапирање на потребите на ТППЕ и спроведување на план за подобрување на опременоста и човечките ресурси.
Мерка 4.4.6: Воспоставување облици на меѓуопштинската соработка за подготовка и спроведување заеднички практични мерки, активности и обврски на општините вклучувајќи основање на меѓуопштински ТППЕ (доколку е неопходно да се направи и усогласување на законите) и промоција на волонтерството во противпожарната заштита				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.4.6.1. Подобрување на противпожарната заштита преку воспоставување на облици на меѓуопштинска соработка и навремено и целосно исполнување на обврските по овој основ од страна на општините.	ЕЛС и ТППЕ во соработка со МЛС, МО и ДЗС	2024 - 2026	ТППЕ се воспоставени во градот Скопје и 33 општини. Воспоставени се три облици на МОС.	Воспоставени се минимум уште три облици на МОС за пожарникарство.
4.4.6.2. Континуирана промоција на волонтерството и основањето на доброволни противпожарни друштва во општините.	ЕЛС, ЗЕЛС и ТППЕ во соработка со ДЗС, ППСМ и други здруженија основани од физички лица	2024 - 2026	Бројот на ЕЛС во кои има активни доброволни противпожарни друштва ќе биде утврден со првата наредна анкета во ЕЛС.	Основани се доброволни противпожарни друштва во дополнителни минимум 5 ЕЛС.
4.4.6.3. Доекипирање на постојните територијални противпожарни единици за достигнување на минималните пропишани стандарди	ЕЛС и ТППЕ во соработка со ДЗС	2024 - 2026	Бројот на целосно екипирани и опремени ТППЕ ќе се утврди со наредната анкета во ЕЛС	Сите ТППЕ се целосно екипирани и опремени.

Приоритет 4.5:Подобрени локални услуги од областа на здравствената заштита				
Мерка 4.5.1: Понатамошна децентрализација со цел да се зајакне локалниот одговор на здравствени кризи, подобро да се остварува здравствената заштита особено на најранливите групи од населението, и да се унапредува јавното здравје на одржлив и систематски начин				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.5.1.1. Подготовка на функционална анализа на понатамошната децентрализација на надлежностите за здравствена заштита со цел да се зајакне превенцијата, подготвеноста, одговорот и опоравокот од здравствените кризи на локално ниво.	МЗ во соработка со ЕЛС и ЗЕЛС	2024-2026	Не е подготвена функционална анализа.	Подготвена е функционална анализа како основ за унапредување на законската рамка.
4.5.1.2. Унапредување на нормативната рамка за здравствена заштита и поврзани услуги со фокус на воспоставување систем за одржливо финансирање на пренесените надлежности на општините и зајакнат локален одговор на здравствени кризи и пандемии(*овозможување ЕЛС да спроведуваат превентивни, оперативни, рестриктивни и други мерки во согласност со локалниот контекст и здравствената состојба на населението*).	МЗ и МФ во соработка со ЕЛС и ЗЕЛС	2024 -2026	Ограничен број на локални надлежности. ЕЛС ги финансираат надлежностите претежно од сопствени средства. Не е воспоставен систем за финансирање во кој се вклучени засебни фискални инструменти и трансфери.	Зајакнати надлежности на ЕЛС поврзано со управувањето со здравствени кризи и воспоставени фискални инструменти и трансфери кои овозможуваат одржливо финансирање на пренесените надлежности.
4.5.1.3. Мапирање на најранливите категории на граѓани во здравствени кризи со цел планирање на ефикасна поддршка и помош на тие групи или категории(*жени, деца и млади лица, лица со попреченост и корисници на социјална помош*).	ЕЛС во соработка со ЦЈЗ (МЗ), ЦСР (МСПДМ) и здруженија основани од физички лица	2024 - 2026	Не е воспоставена практика на мапирање на најранливите категории на население на здравствени кризи на ниво на ЕЛС.	Мапирани се најранливите категории на население на здравствени кризи во три пилот ЕЛС.
Мерка 4.5.2: Овозможување општините да спроведуваат превентивни, оперативни, рестриктивни и други мерки во согласност со локалниот контекст и здравствената состојба на населението				
Активности	**Носител (и)**	**Временска рамка**	**Индикатор на постоечка состојба**	**Индикатор на очекуван резултат**
4.5.2.1. Континуирано јакнење на знаењето и јавната свест за здравствената заштита и здравствените кризи на локално ниво, со	ЕЛС во соработка со ЦЈЗ (МЗ), ЦСР (МСПДМ) и здруженија основани од	2024 - 2026	Според анкетата во општините, спроведена во 2022 година, во 2021, 9	Обуки и кампањи се реализирани во минимум 10 дополнителни ЕЛС.

посебен осврт на потребите и способностите на ранливите категории на граѓани.	физички лица		од анкетираните 57 општини спровеле кампањи, а во 2022 година, 6 општини.	
4.5.2.2. Засилено учество на општините во следење и идентификување на здравствените потреби на мажите и жените со цел планирање на активности за подобрување на женското здравје (*на пример: редовни гинеколошки прегледи и спречување на рак на дојка и др.*) и машкото здравје (*редовни урoлошки прегледи за рано детектирање на рак на простата и др.*).	ЦЈЗ (МЗ) во соработка со ЕЛС, ЗЕЛС и здруженија основани од физички лица	2024 - 2026	Бројот на ЕЛС во кои е реализиран превентивен скрининг ќе биде утврден со првата наредна анкета во ЕЛС.	Превентивен скрининг е реализиран во минимум 10 дополнителни ЕЛС.

Прилог: КРАТЕНКИ

МЛС	Министерство за локална самоуправа	**МОН**	Министерство за образование и наука
ЕЛС	Единици на локална самоуправа	**АСУАС**	Академија за стручно усовршување на административните службеници
ЗЕЛС	Заедница на единиците на локалната самоуправа на Република Северна Македонија	**ДЗР**	Државен завод за ревизија
ИС	Инспекциски совет	**ЕСПЕО**	Електронски систем за пријавување и евиденција на обврските
МЈА	Министерство за јавна администрација	**РОБ**	Родово одговорно буџетирање
АЗПСПИ	Агенција за заштита на правото на слободен пристап до информацииите од јавен карактер	**МЕТ**	Министерство за економија и труд
МЕРМС	Министерство за енергетика, рударство и минерални суровини	**МДТ**	Министерство за дигитална трансформација
ГС на ВРСМ	Генерален Секретаријат на Владата на Република Северна Македонија	**АПСИ**	Агенција за привлекување на странски инвестиции и поддршка на извозот
МС	Министерство за спорт	**АППРСМ**	Агенција за поддршка на претприемништвото на Република Северна Македонија
		ЈПП	Јавно приватни партнерства

МОМЗ	Министерство за односи меѓу заедниците		
АОПЗ	Агенција за остварување на правата на заедниците	**ЕСС**	Економско социјален совет
КОМЗ	Комисија за односи меѓу заедниците	**МЗШВ**	Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
МСПДМ	Министерство за социјална политика, демографија и млади	**АППТ**	Агенција за промоција и поддршка на туризмот
КЕМ	Комисија за еднакви можности	**ЛЕР**	Локален економски развој
МФ	Министерство за финансии	**МСП**	Мали и средни претпријатија
МОС	Меѓуопштинска соработка	**ФИТР**	Фонд за иновации и технолошки развој
ЕШС	Едношалтерски систем	**МКТ**	Министерство за култура и туризам
УМЗ	Урбани и месни заедници	**МТВ**	Министерство за транспорт
КПВРСМ	Кабинет на Премиерот на Владата на Република Северна Македонија	**МЖСПП**	Министерство за животна средина и просторно планирање
РГ	Работна група	**ДЗС**	Државен завод за статистика
ДП	Детален план	**АВРСМ**	Агенција за вработување на Република Северна Македонија
ДКСК	Државна Комисија за спречување на корупцијата	**ЦСР**	Центар за социјални работи
ДДВ	Данок на додадена вредност	**ЦОВ**	ЈУ Центар за образование на возрасните
ДЛД	Даноци на личен доход	**УРУОЈПЗ**	Управа за развој и унапредување на образованието на јазиците на припадниците на заедниците
КСРСФ на ЕЛС	Комисија за следење на развојот на системот на финансирање на единиците на локалната самоуправа	**БРО**	Биро за развој на образованието
НИК	Национален инвестициски комитет	**ДЦЛП**	Дневен центар за лица со попреченост
РРР	Рамномерен регионален развој	**ЈКП**	Јавно комунално претпријатие
АДКОМ	Здружение на даватели на комунални услуги	**РКЕВУ**	Регулаторна Комисија за енергетика и водни услуги
РЕФ	Ромски едукативен фонд	**МВР**	Министерство за внатрешни работи
АКН	Агенција за катастар на недвижности	**МОУО**	Меѓуопштински одбори за управување со отпад
ДИЖС	Државен инспекторат за животна средина	**ИЖС**	Инспекторат за животна средина (ЕЛС)
ИД	Измени и дополнувања	**ЖС**	Животна средина
АП	Акциски план	**ЕЕ**	Енергетска ефикасност
УХМР	Управа за хидрометеролошки работи	**АЕ**	Агенција за енергетика

НКНПР	Национален координатор за имплементација на националната платформа за намалување на ризици од несреќи и катастрофи на Република Северна Македонија	**КНП**	Комитет за координација и имплементација на Националната платформа за намалување на ризици од несреќи и катастрофи на Република Северна Македонија
МО	Министерство за одбрана	**ЦУК/РЦУК**	Центар за управување со кризи/Регионален центар за управување со кризи
ДЗС	Дирекција за заштита и спасување	**ТППЕ**	Територијални противпожарни единици
МЗ	Министерство за здравство	**ППЗ**	Противпожарна заштита
ППСМ	Противпожарен сојуз на Македонија	**ЦЈЗ**	Центар за јавно здравје
АПЈРСМ	Агенција за примена на јазикот на Република Северна Македонија		

Посебен Дел – 2 Финансиска рамка на Акцискиот План

Компонента 1: НОРМАТИВНА РАМКА И ФИНАНСИРАЊЕ НА ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА		
Приоритет	Мерки	**Финансиска рамка- извори на финансирање**
Подобрување на нормативната рамка и други функционални аспекти на системот на локална самоуправа	**Мерка 1.1.1 Подобрување на законската рамка во насока на подоследна примена на начелото на супсидијарност и обезбедување поголема самостојност на единиците на локалната самоуправа во спроведување на пренесените надлежности.** **Мерка 1.1.2: Подобрување на сите аспекти на доброто локално владеење со фокус на унапредување на локалната транспарентност, пристапот до информации, инклузивноста и отчетноста** **Мерка 1.1.3: Доуредување на целокупниот систем и надлежностите поврзани со вршење инспекциски надзор но и надзор над законитоста на работата на органите на општините** **Мерка 1.1.4: Унапредување на функционирањето на органите (градоначалник и совет) на единиците на локалната самоуправа** **Мерка 1.1.5: Создавање на услови за доследна примена на принципот за еднакви можности на жените и мажите во единиците на локалната самоуправа**	**Редовни буџетски програми на надлежните институции носители и институции во соработка, како и донаторски средства.** **Мерки: 1.1.1.6, 1.1.1.7, 1.1.1.10, 1.1.1.12, 1.1.2.2, 1.1.2.3, 1.1.2.5, 1.1.2.6, 1.1.3.1, 1.1.4.1, 1.1.4.2, 1.1.6.1, 1.1.7.1, 1.1.7.3, 1.1.7.5, 1.1.7.7, 1.1.7.11, 1.2.1.3, 1.2.4.1, 1.2.5.1** **- Извори на финансирање: МЛС, МОМЗ, МЈА, МДТ БРР, Швајцарска Влада, СИДА, УНДП** **- Износ на финансирање / Буџет: 30 милиони денари.** **Мерка 1.1.4 300.000,00 ден за електронската платформа** **2.000.000,00 ден за обуките За Комисиите за односи**

	Мерка 1.1.6: Стимулирање и унапредување на меѓуопштинска соработка **Мерка 1.1.7: Подобрување на локалните административни услуги преку дигитализација, проследено со изградба на соодветни капацитети и стандарди** **Мерка 1.1.8: Унапредување на функционалните аспекти на урбаните и месните заедници** **Мерка 1.1.9: Пренесување нови надлежности со обезбедени неопходни човечки и финансиски ресурси за нивно спроведување** **Мерка 1.1.10 : Понатамошно унапредување на локалните политики за обезбедување интегритет и управување со ризици од корупција о спроведување**	**меѓу заедниците** **Буџет на Министерство за односи меѓу заедниците** **Странски донатори** **Буџет на агенцијата за примена на јазикот што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните на РСМ** **За активност 1.1.1.7 донаторски средства во износ од 700.000 евра во денарска противвредност.** **За дел од активностите 1.1.3.1. донаторски средства во износ од 15.000 евра во денарска противвредност.** **За активностите 1.1.7.8.; 1.1.7.9.; 1.1.7.10. и 1.1.7.11 донаторски средства во износ од 150.000 евра во денарска противвредност.** **За активностите од Мерката 1.1.10 донаторски средства во износ од 20.000 евра во денарска противвредност.**
Обезбедување доволно финансиски средства за спроведување на сите децентрализирани надлежности преку продлабочување на фискалната децентрализација	Мерка 1.2.1: Продлабочување на фискалната децентрализација низ постепено зголемување на приходите на општините преку зајакнување на сопствените извори на приходи, зголемување на фискалниот напор и повисоки трансфери од централниот буџет Мерка 1.2.2: Зајакнување на капацитетот на единиците на локалната самоуправа за успешно администрирање и наплата на сопствените приходи Мерка 1.2.3: Унапредување на внатрешната контрола и ревизија од страна на општините со цел да се подобри управувањето со јавните финансии и да се намалат ризиците поврзани со финансиската стабилност на општините, локалните установи и претпријатија Мерка 1,2.4 Доследна примена на правилата за фискална транспарентност вклучувајќи навремено пријавување и евидентирање на обврските, а со тоа и јакнење на одговорноста при располагање со јавни средства Мерка 1.2.5: Обезбедување сеопфатно учество на јавноста во процесот на подготовка на општинските буџети преку организирање буџетски форуми и примена на други современи алатки за собирање на мислења и предлози од граѓаните Мерка 1.2.6: Изградба на капацитети за доследна примена на родово одговорното буџетирање и споделување на успешните практики	**Редовни буџетски програми на надлежните институции носители и институции во соработка, како и донаторски средства.**

Компонента 2:	**Компонента 2: ИНОВАТИВЕН И ИНКЛУЗИВЕН ЛОКАЛЕН ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ**

Приоритет	Мерки	Финансиска рамка- извори на финансирање
Создавање на неопходни предуслови за забрзан економски развој и раст на единиците на локалната самоуправа	Мерка 2.1.1: Продлабочување на соработката на општините со централната власт и другите засегнати страни за развој на општинските економски зони и привлекување на инвестиции но и во сите процеси за финансиска и друга поддршка на претпријатијата Мерка 2.1.2: Обезбедување на зајакната улога за општинските економско социјални совети како клучни партиципативни тела и промотори на локалниот економски и социјален развој на општините Мерка 2.1.3: Доследна партиципативна подготовка и спроведување на општинските стратегии и планови за ЛЕР со фокус на искористување на споредбените предности и паметна специјализација, воспоставувајќи притоа облици на соработка со соседни општини и на ниво на плански регион Мерка 2.1.4: Обезбедување зајакнато учество на општините во спроведување на националните стратегии за развој на малите и средни претпријатија, индустријата, женското претприемништво, формализирање на неформалната економија и развој на туризмот Мерка 2.1.5: Вклучување на здруженијата основани од физички лица во процесот на подготовка и спроведување на политиките и мерките за локален економски развој а преку нив и на ранливите категории од населението со цел да се јакне социјалното претприемништво, да се инкубираат социјални претпријатија и старт-ап бизниси, порешително да се поддржат жените во отворање и водење бизнис и систематски да се намалуваат бариерите за пристап на жените до пазарот на труд Мерка 2.1.6: Подготовка и спроведување на програми за развој на човечките капацитети во администрацијата на општините Мерка 2.1.7: Воспоставување стимулативна локална даночна политика и обезбедување поволности за приватниот сектор Мерка 2.1.8: Одржливо и систематско собирање на податоци и создавање на статистика на ниво на општини која потоа може да се искористи за пресметување на Индекс на локален развој	**Редовни буџетски програми на надлежните институции носители и институции во соработка, како и донаторски средства.** **Мерки: 2.1.3.2, 2.1.6.1, 2.1.8.1** **- Извори на финансирање: МЛС, МЈА, МДТ, БРР, СИДА, Швајцарска влада, УНДП** **- Износ на финансирање / Буџет: 80 милиони денари.**
Развој на локални политики за намалување на невработеноста и спроведување на комплементарни мерки од страна на единиците на	Мерка 2.2.1: Засилено вклучување на општините во процесите поврзани со унапредување на пазарот на труд, како и подобрување на координацијата со централната власт по однос на дизајнирањето на што е можно поцелисходни мерки за намалување на невработеноста со фокус на најранливите групи од населението, вклучувајќи ги младите и жените Мерка 2.2.2: Подготовка на евиденции за состојбите за пазарот на труд на подрачјето на општините и мапирање на потребите од вработување (структура на вработени и невработени, можности за обука, понудата и	За 2024 година за Законот за средно образование и Законот за средно стручно образование потребни се 60.000.000 денари За 2026 година за Законот за средно образование и Законот за средно стручно образование потребни се 82.250.000 денари За 2027 година за Законот за средно образование и

локалната самоуправа	побарувачката и други прашања кои се битни за правење на анализи на потребите од знаења и вештини) Мерка 2.2.3: Искористување на постоечките капацитети на стручните установи за обезбедување образование на возрасни, вклучувајќи воспоставување на соодветни облици на меѓуопштинска соработка	Законот за средно стручно образование потребни се 104.750.000 денари

Компонента 3: Компонента 3: КВАЛИТЕТНИ ЛОКАЛНИ УСЛУГИ СО ЦЕЛОСЕН ОПФАТ НА НАСЕЛЕНИЕТО		
Приоритет	Мерки	**Финансиска рамка- извори на финансирање**
Поквалитетно основно и средно образование во функција на забрзан социо-економски развој на единиците на локалната самоуправа	Мерка 3.1.1: Оптимизација на мрежите на училишта за основно и средно образование Мерка 3.1.2: Унапредување на системот за финансирање на основното и средно образование и обезбедување доволно финансиски средства за непречено одвивање и повисок воедначен квалитет на наставата како и целосен опфат на ученици во основните и средни училишта Мерка 3.1.3: Дизајнирање и спроведување на повеќегодишна програма за зголемување на бројот на училишта со етнички интегрирани ученици и соодветни мерки за надминување на бариерите за интеграција Мерка 3.1.4: Целосно интегрирање на децата од заедницата на Ромите во образовниот процес Мерка 3.1.5: Целосна инклузија на децата со попреченост во образовниот процес и прилагодување на физичкиот простор и наставните помагала кон нивните потреби Мерка 3.1.6: Формирање на одделенија за образование во рамките на поголемите единици на локалната самоуправа и воспоставување облици на меѓуопштинска соработка, со цел да се помогне на помалите единици на локалната самоуправа да постигнат поусогласен квалитет на образовните услуги и подобро да се поврзат со пазарот на труд	**Мерка 3.1.4** **За 2024 година обезбедени се 10.159.000 денари** **Мерка 3.1.4** **За 2025 година потребни се за дополнителни 30 стипендии во износ од 810.000 годишно** **За 2026 година потребни се за дополнителни 50 стипендии во износ од 1.350.000 годишно** **Мерка 3.1.5** **Плата за 820 образовни асистенти 430.794.000** **Реконструкција на основни училишта 250.000.000**
Унапредување на локалните услуги поврзани со социјалната заштита и заштитата на децата од страна на единиците на локалната самоуправа	Мерка 3.2.1: Активно учество на општините во процесот на деинституционализација Мерка 3.2.2: Востановување на општинските и регионалните совети за социјална заштита во сите единици на локалната самоуправа и подготовка на социјалните планови врз основа на сеопфатно мапирање на ранливите групи и нивните потреби Мерка 3.2.3: Постепено инволвирање на општините во управувањето со центрите за социјална работа и дневните центри за испорака на различни видови социјални услуги а со цел да се обезбеди висок степен на	**Редовни буџетски програми на надлежните институции носители и институции во соработка, како и донаторски средства.**

	комплементарност на вложувањата во социјалната заштита на двете нивоа на власт но и да се овозможи отворање канцеларија на центрите за социјална работа во секоја општина Мерка 3.2.4: Унапредено финансирање на социјалната заштита и заштитата на децата Мерка 3.2.5: Планирање на заедничка програма со централната власт и регулаторните тела за субвенционирање на сметките на корисниците на комуналните услуги кои припаѓаат на ранливите групи и користат социјална помош и услуги Мерка 3.2.6: Постепен премин кон функционална децентрализација во оваа област на начин што ќе се обезбеди финансиска поддршка за општини во кои нема пренесени детски градинки и други установи за социјална заштита, овозможувајќи и алтернативни начини за згрижување деца особено во руралните општини Мерка 3.2.7: Стимулирање на меѓуопштинската соработка и подготовка и спроведување на програми за развој на капацитети и стручно оспособување на вработените во општините Мерка 3.2.8: Интегрирање на услугите поврзани со социјалното домување во областа на социјалната заштита како локална надлежност и обезбедување стабилно финансирање во комбинација со наменски трансфери на средства од Централниот буџет Мерка 3.2.9: Усвојување на пристап „од долу нагоре“ за креирање на локалните услуги заедно со крајните корисници и развој на нови социјални услуги за поддршка на лицата со попреченост Мерка 3.2.10: Засилено спроведување на Стратегијата за Ромите и поврзаните акциски планови во сите тематски области, формирање на координативни тела во општините и обезбедување зајакната координација со националното координативно тело Мерка 3.2.11: Воспоставување систематска соработка помеѓу центрите за социјална работа, општините, центрите за вработување, здруженијата основани од физички лица, училиштата, полициските станици и други организации за решавање на социјални проблеми поврзани со стапката на криминал а особено превентивни мерки за спречување на малолетничка деликвенција Мерка 3.2.12: Проширување на мрежата на специјализирани услуги за жртви на родово засновано насилство Мерка 3.2.13: Целосно спроведување на новиот Закон за еднакви можности на жените и мажите со фокус на мерки и активности за унапредување на родовата еднаквост во сите хоризонтални програми на општините, јакнење на улогата на општинските координатори за еднакви	

	можности и на структурните врски помеѓу Комисиите за еднакви можности и советите на општините и локализирање на Индексот на родова еднаквост	
Развој на единиците на локалната самоуправа преку културата	Мерка 3.3.1: Функционална децентрализација и деметрополизација на културата Мерка 3.3.2: Постепен трансфер на дел од установи од националната мрежа со фокус на центрите за култура Мерка 3.3.3: Подготовка и спроведување на програми за промоција на културните вредности на сите етнички заедници како и програми за поддршка на активности за младите, жените и ранливите групи од населението Мерка 3.3.4: Јакнење на кадровските, инфраструктурни, технички и програмски капацитети на сите локални чинители покрај мрежата на локални установи во областа на културата за осмислување локални културни политики и среднорочни и долгорочни стратегиски планови за локален културен развој Мерка 3.3.5: Воспоставување на партнерства со вон-институционалниот сектор со цел да се искористи целокупниот потенцијал на културата за забрзан развој на локалните културни и креативни индустрии како темел на развојот на туризмот, занаетчиството и други поврзани економски гранки Мерка 3.3.6: Обезбедување систематска поддршка за постепено основање на Младински културни центри како мултимедијални центри во градовите	**Редовни буџетски програми на надлежните институции носители и институции во соработка, како и донаторски средства.**
Унапредување на спортот и рекреацијата во единиците на локалната самоуправа	Мерка 3.4.1: Ревитализација на постоечката и создавање нова, квалитетна и енергетски ефикасна инфраструктура за спорт и рекреација во сопственост на единиците на локалната самоуправа „отворена за сите“, со цел да се развива спортот и спортската култура, спортскиот туризам и спортските индустрии Мерка 3.4.2: Создавање засебна база на податоци (со родово разделени податоци) за пренесената инфраструктура во сопственост на општините, инфраструктурата која е планирано да се пренесе на општините, бројот на спортски клубови потпомогнати од општините и да се овозможи повисок степен на родова еднаквост во спортот Мерка 3.4.3: Забрзување на трансферот на спортските објекти со кои управува државата заедно со вработените лица на општините преку претходно и целосно разрешување на имотно-правните односи Мерка 3.4.4: Воспоставување на облици на меѓуопштинска соработка за заедничко управување со спортските објекти и поголеми и позначајни рекреативни зони од микро-регионално или регионално значење	**Редовни буџетски програми на надлежните институции носители и институции во соработка, како и донаторски средства.**

	Мерка 3.4.5: Соработка на општините со АСМ и МОН за формирање на училишни спортски екипи и лиги како појдовна точка за институционално градење на масовниот спорт во општините	

Компонента 4: ЗГОЛЕМЕНА ОТПОРНОСТ И ОДРЖЛИВ РАЗВОЈ НА ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА		
Приоритет	Мерки	**Финансиска рамка- извори на финансирање**
Унапредени стандарди на урбанистичко планирање и градење во функција на забрзан социо-економски развој, заштита на животната средина и климата	Мерка 4.1.1: Унапредување на стандардите за урбанистичко планирање со цел да се одговори на здравствените, социо-економските и еколошките влијанијата на кризата предизвикана од Ковид 19 како и понагласените предизвици поврзани со аерозагадувањето и климатските промени и намалувањето на ризикот од катастрофи Мерка 4.1.2: Преиспитување на сообраќајните решенија со цел создавање на сообраќајни услови за непречено пешачење и користење на велосипеди (издвоени брзи ленти и сл.) и други превозни средства кои не предизвикуваат аерозагадување Мерка 4.1.3: Воведување современи стандарди за урбана и социо-економска регенерација на деградирани делови од подрачјата во градовите и селата, заштита на урбаното зеленило и подрачјата за рекреација, како и на културното наследство Мерка 4.1.4: Унапредување на сите партиципативни аспекти на процесот на урбанистичко планирање и понатамошна дигитализација на процесите и процедурите Мерка 4.1.5: Премин кон урбанистичко планирање кое е родово сензитивно и сензитивно на потребите на најранливите категории од населението Мерка 4.1.6: Јакнење на капацитетите на локалната администрација за управување со просторни и нумерички податоци и прогнозирање на просторните и социо-економските трендови	**Редовни буџетски програми на надлежните институции носители и институции во соработка, како и донаторски средства.**
Унапреден квалитет и зголемен опфат на население со комунални услуги	Мерка 4.2.1: Подготовка на 4 - 8 или повеќегодишни инвестициски планови со специфични проектни пакети и техничка и финансиска документација (Investment pipeline), засновани на студии на економска оправданост кои е пожелно да се подготвуваат во соработка со донаторите и меѓународните финансиски организации Мерка 4.2.2: Систематско и постепено водење на процес на окрупнување на давателите на водни услуги и управителите со отпад преку регионализација и воспоставување на меѓуопштински јавни	**Редовни буџетски програми на надлежните институции носители и институции во соработка, како и донаторски средства.** **Вкупен износ на предвидени средства на мерките што се наведени (обезбедени од страна на институцијата носител)**

	претпријатија Мерка 4.2.3: Воспоставување на економска регулација на тарифи и цени на комунални услуги кои го одразуваат реалниот целосен циклус на оправдани трошоци како и систем со национални одредници за работењето на општинските ЈКП, имајќи ги во предвид субјектите и процедурите кои се утврдени со закон 4.2.3.2 Создавање на интегрален систем со национални одредници за работењето на општинските ЈКП (започнувајќи со ЈКП кои даваат водни услуги). Мерка 4.2.4: Општинските ЈКП значително да ги подобрат сопствените информациски и управувачки практики и системи Мерка 4.2.5: Обезбедување консензус кај локалните чинители за сите локации за регионални депонии и целосно воспоставување на инфраструктура за управување со отпад на ниво на плански региони вклучувајќи затворање и ремедијација на дивите депонии и унапредување на примарната селекција на изворот на создавање на отпадот преку поврзани стимулации Мерка 4.2.6: Континуирано спроведување мерки за јакнење на јавната свест низ соработка со здруженија основани од физички лица Мерка 4.2.7: Реорганизирање на комунално-редарската служба во единиците на локалната самоуправа	
Локализирање на климатската акција и подобрена заштита на животната средина и природата	Мерка 4.3.1: Унапредување на нормативната рамка и националните политики од областа на животната средина и климатските промени, доуредување на надлежностите на општините во насока на поголема автономија во нивното извршување и јакнење на со закон утврдените механизми за финансирање на пренесените надлежности на општините Мерка 4.3.2: Сеопфатно јакнење на капацитетите на локалните институционални чинители искористувајќи ги притоа законските можности за воспоставување на заедничка администрација на општините кои немаат доволно човечки ресурси Мерка 4.3.3: Продлабочена координација и соработка на државата со единиците на локалната самоуправа, оформување на соодветна и комплексна инвестициска програма за намалување на аерозагадувањето проследена и со низа институционални мерки кои треба да вклучат унапредување на мониторингот на квалитетот на амбиентниот воздух, засилен инспекциски надзор, подготовка на локални планови за подобрување на квалитетот на амбиентниот воздух а со тоа и локализирање на активностите односно прилагодување на сите мерки и активности на локалниот контекст Мерка 4.3.4: Заострување на прекршочната и казнена политика	**Редовни буџетски програми на надлежните институции носители и институции во соработка, како и донаторски средства.** **Вкупен износ на предвидени средства на мерките што се наведени (обезбедени од страна на институцијата носител)**

	Мерка 4.3.5: Воспоставување и водење на зелена даночна, урбанистичка, сообраќајна и транспортна политика на државно и локално ниво Мерка 4.3.6: Поефикасна координација на сите чинители и институционална интеграција а со цел да се надмине фрагментираноста на надлежностите од областа на управувањето со водите Мерка 4.3.7: Решавање на наследените индустриски загадувања и ревитализација на деградираните простори во општините Мерка 4.3.8: Унапредување на управувањето со заштитените подрачја и преку воспоставување облици на меѓуопштинска соработка Мерка 4.3.9: Развој и спроведување на општински програми за енергетска ефикасност искористувајќи ги можностите за воспоставување на соодветни облици на меѓуопштинска соработка Мерка 4.3.10: Систематски и посилни вложувања во енергетската ефикасност Мерка 4.3.11: Воспоставување на ефективни механизми за учество на јавноста, пристап до информации, пристап до правда за еколошки прашања и известување за животната средина и зајакнување на административниот капацитет на надлежните органи одговорни за оцена на животната средина за стратешки планови, програми и проекти Мерка 4.3.12: Доследна и континуирана оперативна поддршка од страна на единиците на локалната самоуправа за сите партиципативни тела во општините преку овозможување соодветни просторни и технички услови вклучувајќи поддршка на иницијативите на граѓаните како и на механизмот на локално референдумско изјаснување Мерка 4.3.13: Спроведување кампањи за јакнење на јавната свест кои треба да се реализираат низ директна соработка со здруженијата основани од физички лица, а со цел да се јакне транспарентноста и отчетноста на институционалните чинители вклучувајќи ги општините и ЈКП и следствено да се зголемува довербата кај граѓаните Мерка 4.3.14: Подигање на јавната свест кај граѓаните за проблемите поврзани со климатските промени со цел да се зголеми адаптивниот капацитет на локалното население и локалното стопанство, а особено во секторите земјоделството и сточарство, биолошката разновидност, шумарство, здравство, туризам, културно наследство, водни ресурси и социо-економски развој Мерка 4.3.15: Овозможување ефикасна климатска акција преку локализирање на одговорот на климатските промени со фокус на најранливите категории од населението кои се и најизложени на штетните ефекти на климатските промени	

Подобрена заштита на населението од кризи и катастрофи	Мерка 4.4.1: Создавање нормативна рамка и воспоставување ефикасен и функционален систем за превенција, рано предупредување, подготвеност, опоравок и одговор на несреќи и катастрофи, вклучувајќи ги и општините со јасно дефинирани надлежности и одговорности Мерка 4.4.2: Редовно ажурирање на процените на загрозеност од природни непогоди и други несреќи и на безбедноста од сите видови на ризици и опасности на единиците на локална самоуправа како основни документи и алатки за вклучувањето на намалувањето на ризиците од несреќи и катастрофи во стратешките и програмските документи и планови на локално ниво Мерка 4.4.3: Донесување на стратегии за отпорност на градовите преку развој на сеопфатни политики, мерки и активности за трансформација и адаптација Мерка 4.4.4: Подготовка на програма за континуирано градење на капацитетите на општините, соработка со јавниот и приватниот сектор, експертската јавност, како и обезбедување целосна инклузивност и партиципативност во процесите Мерка 4.4.5: Функционално интегрирање на територијалните противпожарни единици во реформиран интегрален систем за заштита и спасување и управување со кризи преку усогласување на надлежностите, модернизирање, техничко опремување, кадровско зајакнување и консолидирање на изворите на финансирање Мерка 4.4.6: Воспоставување облици на меѓуопштинската соработка за подготовка и спроведување заеднички практични мерки, активности и обврски на општините вклучувајќи основање на меѓуопштински ТППЕ (доколку е неопходно да се направи и усогласување на законите) и промоција на волонтерството во противпожарната заштита	**Редовни буџетски програми на надлежните институции носители и институции во соработка, како и донаторски средства.**
Подобрени локални услуги од областа на здравствената заштита	Мерка 4.5.1: Понатамошна децентрализација со цел да се зајакне локалниот одговор на здравствени кризи, подобро да се остварува здравствената заштита особено на најранливите групи од населението, и да се унапредува јавното здравје на одржлив и систематски начин Мерка 4.5.2: Овозможување општините да спроведуваат превентивни, оперативни, рестриктивни и други мерки во согласност со локалниот контекст и здравствената состојба на населението	**Редовни буџетски програми на надлежните институции носители и институции во соработка, како и донаторски средства.**